

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA STAVEBNÍ
ÚSTAV STAVEBNÍ EKONOMIKY A ŘÍZENÍ
FACULTY OF CIVIL ENGINEERING
INSTITUTE OF STRUCTURAL ECONOMICS AND MANAGEMENT

VLIV SVĚTOVÉ EKONOMICKÉ KRIZE NA STAVEBNICTVÍ V ČR

THE IMPACT OF THE WORLD ECONOMIC CRYISIS ON BUILDING INDUSTRY IN THE CZECH
REPUBLIC

DIPLOMOVÁ PRÁCE
DIPLOMA THESIS

AUTOR PRÁCE
AUTHOR

Bc. MARTIN TUSCHER

VEDOUCÍ PRÁCE
SUPERVISOR

Ing. GABRIELA KOCOURKOVÁ

BRNO 2013

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ FAKULTA STAVEBNÍ

Studijní program N3607 Stavební inženýrství
Typ studijního programu Navazující magisterský studijní program s prezenční formou studia
Studijní obor 3607T038 Management stavebnictví
Pracoviště Ústav stavební ekonomiky a řízení

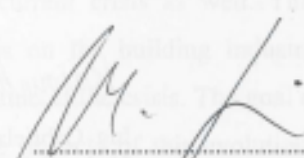
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Diplomant Bc. Martin Tuscher
Název Vliv světové ekonomické krize na stavebnictví v ČR
Vedoucí diplomové práce Ing. Gabriela Kocourková
Datum zadání diplomové práce 31. 3. 2012
Datum odevzdání diplomové práce 11. 1. 2013

V Brně dne 31. 3. 2012

doc. Ing. Jana Korytářová, Ph.D.
Vedoucí ústavu

prof. Ing. Rostislav Drochytka, CSc.
Děkan Fakulty stavební VUT

Podklady a literatura

Ročenky Českého statistického úřadu

Jurečka, V.: Makroekonomie, Grada Publishing Praha 2012, ISBN 978-80-247-3258-9

Korytářová, J., Sádlik, J., Schusterová L.: Základy ekonomie, CERM Brno 1995, ISBN 80-214-0607-0

časopis Ekonom

časopis Stavební obzor

Zásady pro vypracování (zadání, cíle práce, požadované výstupy)

Cílem práce je analyzovat vliv současné ekonomické krize na stavebnictví v České republice.

1. Úvod do makroekonomie
2. Ekonomické cykly
3. Historie stavebnictví v ČR
4. Analýza současné situace ve stavenictví v ČR
5. Predikce možného vývoje

Požadovaným výstupem je zpracování analýzy vlivu krize na stavebnictví v ČR a predikce jejího možného vývoje.

Struktura bakalářské/diplomové práce

VŠKP vypracujte a rozčleňte podle dále uvedené struktury:

1. Textová část VŠKP zpracovaná podle Směrnice rektora "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací" a Směrnice děkana "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací na FAST VUT" (povinná součást VŠKP).
2. Přílohy textové části VŠKP zpracované podle Směrnice rektora "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací" a Směrnice děkana "Úprava, odevzdávání, zveřejňování a uchovávání vysokoškolských kvalifikačních prací na FAST VUT" (nepovinná součást VŠKP v případě, že přílohy nejsou součástí textové části VŠKP, ale textovou část doplňují).

Kocourková

Ing. Gabriela Kocourková
Vedoucí diplomové práce

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá vlivem světové ekonomické krize na stavebnictví v České republice. Popisuje vznik, průběh a dopady novodobé světové ekonomické krize na světovou ekonomiku. Zároveň porovnává první ekonomickou krizi v 30. letech se současnou probíhající krizí. Dále se blíže zaměřuje na dopady krize na stavební sektor v České republice a popisuje jeho vývoj v období krize. Cílem práce bylo zachycení vývoje a popsání důsledků, který tento vývoj zapříčinil a najít vhodná opatření pro nový rozvoj.

KLÍČOVÁ SLOVA

Světová ekonomická krize, krize ve stavebnictví, vývoj stavebnictví.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the influence of global economic crisis on building industry in the Czech Republic. It describes origins, course and impacts of contemporary world economic crisis on global economy. It compares the first economic crisis in the 1930s with current crisis as well. This paper is also focused on the impacts of the crisis on the building industry in the Czech Republic and depicts its evolution in time of the crisis. The goal of the thesis was to capture the evolution, describe the impacts of this evolution and find some appropriate measures for a new development.

KEY WORDS

The global economic crisis, the crisis in the construction, development construction.

Bibliografická citace

TUSCHER, Martin. *Vliv světové ekonomické krize na stavebnictví v ČR*. Brno, 2013. 66 s., 0 s. přílohy. Diplomová práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, Ústav stavební ekonomiky a řízení. Vedoucí práce Ing. Gabriela Kocourková.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje.

V Brně dne 13. 12. 2012

.....

Bc. Martin Tuscher

Prohlašuji, že elektronická forma odevzdané práce je shodná s odevzdanou listinnou formou.

V Brně dne 13. 12. 2012

.....

Bc. Martin Tuscher

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval mé vedoucí diplomové práce paní Ing. Gabriele Kocourkové za příkladnou metodickou, pedagogickou a odbornou pomoc při zpracování této práce.

Obsah

1. Úvod	10
2. Hospodářské cykly	12
2.1 Teorie hospodářského cyklu	12
2.1.1 Fáze cyklu	12
2.1.2 Typy cyklů	14
2.1.3 Mechanismus cyklu	15
2.1.3.1 Poptávkové šoky	15
2.1.3.2 Nabídkové šoky	16
2.1.4 Příčiny vzniku cyklu	17
2.1.4.1 Teorie externích příčin.....	17
2.1.4.2 Teorie interních příčin	18
2.1.4.3 Kombinace příčin.....	18
2.1.5 Princip akceleratoru	19
2.1.5.1 Akcelerator a multiplikátor	19
3. Pohled do historie	20
3.1 Počátky první světové hospodářské krize	20
3.2 Černý podzim na newyorské burze	20
3.3 Následky krachu	21
3.4 Světová hospodářská krize	22
4. Příčiny současné hospodářské krize	24
4.1 Počátky a příčiny	24
4.2 Jeden pád za druhým	28
5. Minulost a přítomnost	29
6. Krize v České republice.....	32
6.1 Hrubý domácí produkt	32
6.1.1 Predikce HDP	33
6.2 Inflace.....	34
6.2.1 Predikce inflace.....	36

7. Stavebnictví v ČR v období krize	37
7.1 Ekonomický význam stavebnictví	37
7.2 Vývoj stavebnictví v období krize	38
7.2.1 Index stavební produkce	38
7.2.2 Souhrnné údaje o stavebních pracích.....	40
7.2.3 Stavební podniky	42
7.2.4. Zaměstnanost ve stavebnictví	43
7.2.5 Mzdy ve stavebnictví	44
7.2.6 Finanční hospodaření stavebních podniků.....	46
7.2.7 Stavební povolení	48
7.3 Diskontní sazba a hypotéky	49
8. Budoucí vývoj stavebnictví	54
8.1 Opatření.....	54
8.2 Dno v nedohlednu	55
9. Závěr	58
10. Seznam informačních zdrojů.....	60
11. Seznam grafů.....	64
12. Seznam tabulek	65
13. Seznam zkratek.....	66

1 Úvod

Žijeme v době, kdy vývoj světové ekonomiky a hospodářský růst stoupá raketovou rychlostí. V dějinách světa se jedná o nejrychlejší rozvoj civilizace, a to právě v posledním tisíciletí. Vysvětlení spočívá v poznání nových objevů, technologií a myšlenek.

Avšak všechno toto poznání a rozvoj, vždy nevede vzhůru. Čas od času si společnost neuvědomuje následky svých činů a jedná bezohledně s myšlenkou jedinečnosti a nedotknutelnosti. Toto chování staví společnost do pozice, kdy strádá a nechce si připustit, že je to právě díky svému bezohlednému chování. Dnešní svět je poháněn touhou stále vyšších zisků a postrádá jakýkoliv náznak morálky. Více peněz znamená větší moc a ta zase představuje více peněz.

Zdánlivě nekonečný kolotoč se musí jednou zastavit. Jako po světle přijde tma, tak i po nenasytlosti přijde hlad. Proto byl příchod světové hospodářské krize nevyhnutelný. V tuto chvíli má společnost jedinečnou příležitost začít znova, uvědomit si chyby a poučit se z nich.

Cílem diplomové práce je zjistit jaký vliv má současná hospodářská krize na stavební průmysl v České republice. Dalším cílem je porovnání krize z 30. let 20. století se současnou hospodářskou krizí.

Úvodem bude teoreticky popsán hospodářský cyklus v makroekonomické rovině hospodářský cyklus. Jeho druhy, mechanismy, příčiny a následky.

V další části se tato práce bude věnovat analýze širších aspektů zrodu jak první světové hospodářské krize ve 30. letech, tak i novodobé světové hospodářské krize a jejich porovnání, co se týče dopadů na světovou ekonomiku a hospodářství.

Dále se tato práce bude zabývat vývojem hrubého domácího produktu a inflace v ČR a v neposlední řadě se pak detailněji bude zabývat stavebnictvím v České republice.

Vzhledem k dosavadní absenci jakékoliv literatury na českém trhu, která by se komplexněji zabývala vývojem stavebnictví po příchodu krize, bude tato práce první ve své kategorii. Bude analyzován vývoj stavebnictví těsně před vpádem krize do české země a následně bude popsán vývoj stavebnictví v období krize a popsány důsledky, které jsou s krizí úzce spjaty.

2 Hospodářské cykly

2.1 Teorie hospodářského cyklu

Pokud hovoříme o hospodářském cyklu, musíme specifikovat potencionální produkt, podle kterého se ekonomika řídí při určování jednotlivých období v hospodářském cyklu a také reálný HDP. Reálný HDP je hodnota veškerého vyrobeného zboží a služeb (konečného výstupu), která je vyrobena v určitém časovém období a je upravená o cenové změny v podobě inflace. Potencionálního produktu dosáhneme při plném využití všech zdrojů a technologie. Každá ekonomika se v čase vyvíjí a její aktivitu provází střídání relativního růstu a relativního poklesu. Toto kolísání je nazýváno hospodářským cyklem. Existuje několik typů cyklů a samotný cyklus se skládá z několika fází. Cyklus může být ovlivněn mnoha faktory v podobě interních nebo externích příčin. [1], [2]

2.1.1 Fáze cyklu

Hospodářský cyklus je členěn na čtyři fáze a to vrchol, kontrakci, sedlo a expanzi. Po expanzi následuje kontrakce a body obratu leží mezi nimi. Průběh jednotlivých cyklů je často nepravidelný a kolísá i jejich délka. Jednotlivé hospodářské cykly si jsou obvykle velmi podobné. Zdroje cyklického vývoje ekonomiky mohou být zejména výkyvy agregátní poptávky v závislosti na akceleračních principech.

- Vrchol je bodem, ve kterém skutečný produkt dosahuje maxima neboli horní bod zvratu.

V praxi to vypadá tak, že firmy produkují vysokým tempem – plný nebo téměř plný výkon. Podnikové investice i spotřebitelské výdaje dosahují vysoké úrovně. Nezaměstnanost je velmi malá, protože se zvyšuje poptávka po statcích a službách, zvyšuje se i cena, což je raným předpokladem krize.

- Kontrakce charakterizuje pokles skutečného produktu. Pokud se ekonomika nachází v této fázi cyklu, hovoříme o recesi či depresi. Pod pojmem recese se chápe situace, kdy skutečný produkt klesá po dobu cca šesti měsíců. Velice hluboký a dlouhodobý pokles je nazýván deprese.

Podniky snižují své výdaje, snižuje se výroba, s tím je spojené propouštění zaměstnanců a tudíž roste i nezaměstnanost. Lidé, pracující i nepracující, neutrácí a spoří, což krizi více prohlubuje. Firmám se hromadí zásoby, snižují se jejich investice a produkce, zisky jsou minimální, což mnohé firmy dovede až ke krachu. Životní úroveň se snižuje. Klesá reálný produkt.

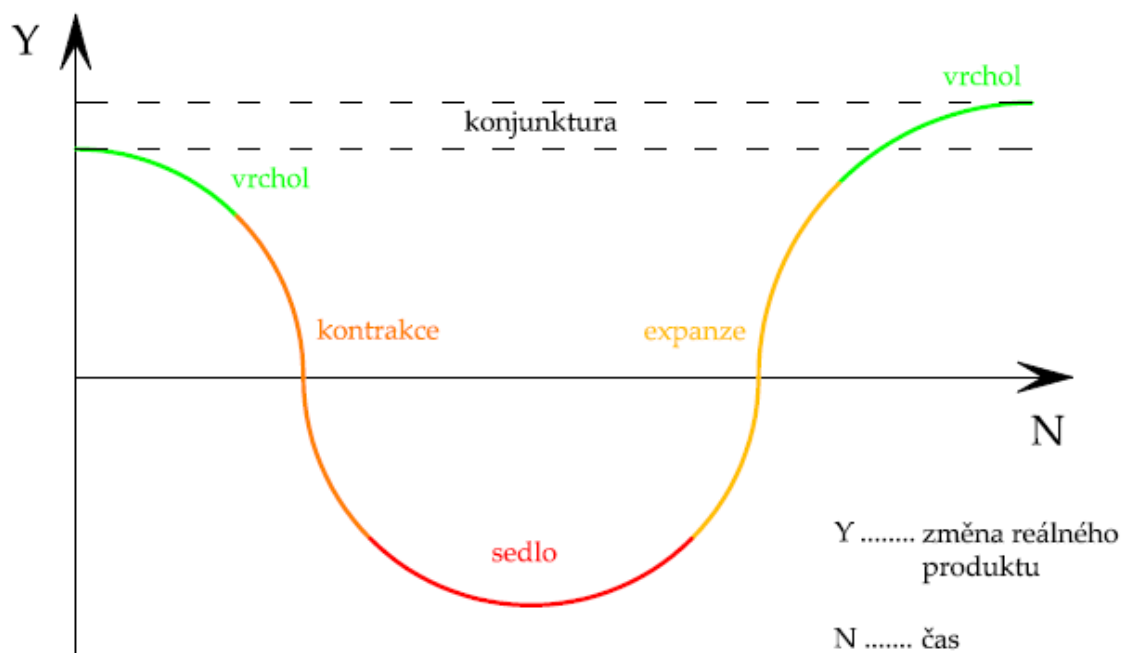
- Sedlo, respektive dno je bod, ve kterém skutečný produkt dosahuje minima. Tento bod se také nazývá dolním bodem zvratu.

Mnoho podniků bankrotuje. Je těžké najít práci, čímž nezaměstnanost dosahuje vysoké úrovně. Firmy minimalizovaly náklady a cenu. Snaží se dostat do tržní rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou a čekají na další příležitosti.

- Expanze, respektive vzestup je typická tím, že skutečný produkt roste rychleji, než potencionální produkt. Jelikož je uvažováno s ekonomikou s rostoucím trendem, platí, že vrchol následujícího vzestupu je vždy na vyšší úrovni, než vrchol předcházejícího vzestupu. Proto vzestupná fáze cyklu zahrnuje období, ve kterém skutečný produkt roste až do bodu, kterého již bylo dosaženo před minulým poklesem a období konjunktury, kdy skutečný produkt převyšuje úroveň, dosaženou v předchozím cyklu.

V praxi dochází k oživení ekonomiky, k jejímu zotavování. Firmy rozšiřují svou činnost, více investují s očekáváním většího zisku, tím se vytvářejí nová pracovní místa a snižuje se nezaměstnanost. Lidem rostou příjmy a zvyšuje se jejich životní úroveň. Domácnostem i firmám rostou zisky, zvyšují své výdaje. Reálný produkt roste. [1]

Graf znázorňující hospodářský cyklus

Graf 1: Graf znázorňující hospodářský cyklus. Zdroj: Makroekonomie [1].

2.1.2 Typy cyklů

Jak už bylo řečeno, skutečný produkt kolísá kolem potenciálního produktu s jistou pravidelností a jednotlivé fáze cyklu se střídají. Opakování cyklu po určité době, se nazývá periodičnost cyklu.

Z hlediska svého trvání můžeme cykly rozdělit do tří typů:

- Kitchinovy cykly: krátkodobé cykly, které trvají 36 až 40 měsíců. Cyklus je spojován s nerovnoměrným vývojem zásobování a rozpracované výroby.
- Juglarovy cykly: střednědobé cykly, které trvají 10 až 11 let. Cyklus je spojován s investicemi do strojů a zařízení.
- Kondratěvovy (též Kuznetsovy) cykly: dlouhodobé cykly, které trvají cca 50 až 60 let. Tento cyklus je spojován se změnami ve výrobních technologiích, s monetárními jevy a s politickými událostmi. [1], [2]

2.1.3 Mechanismus cyklu

Kolísání ekonomiky může být způsobeno agregátní nabídkou – tzn. poptávkový šok nebo agregátní poptávkou – tzn. nabídkový šok. Oba tyto šoky mohou být jak pozitivní, které vedou k expanzi, tak i negativní, po nichž následuje recese. [1]

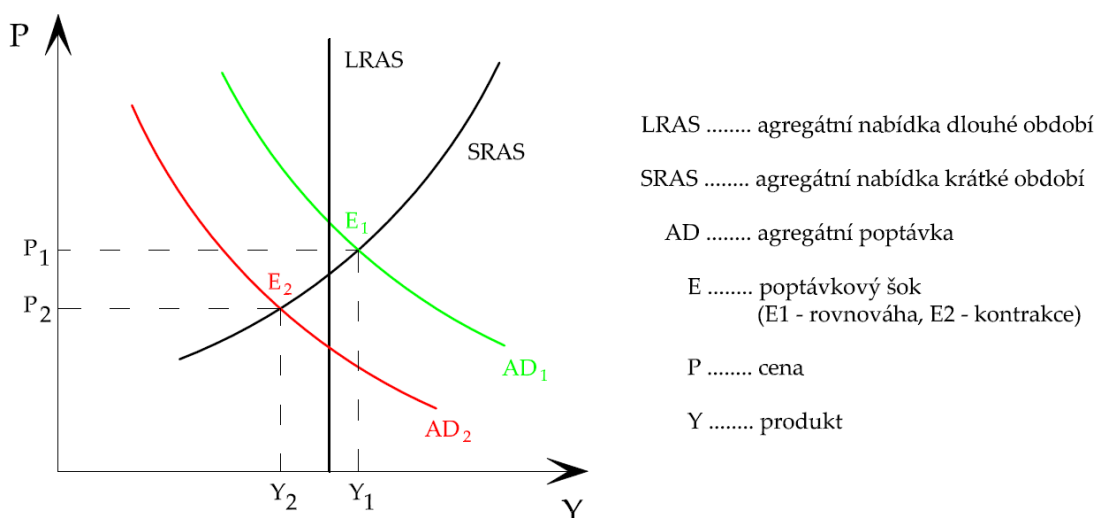
2.1.3.1 Poptávkové šoky

Poptávkové šoky jsou spjaty s agregátní poptávkou, přičemž jejími čtyřmi komponenty jsou – spotřeba, investice, vládní nákupy a čistý export. Pokud něco pozitivně ovlivní jeden z těchto čtyř komponentů, vyvolá to pozitivní poptávkový šok. A souvztažně negativní ovlivnění způsobí negativní poptávkový šok. Faktory, které tyto komponenty ovlivňují, jsou monetární a reálné.

Monetární faktory jsou změny peněžních zásob, které vyvolávají poptávkové šoky (např. pokud centrální banka změní růst peněžní zásoby v ekonomice, protože nedokáže přesně uvést v soulad růst peněžní zásoby s růstem poptávky po penězích). Nižší peněžní zásoba vede k nevyhnutelnému růstu úrokové míry. Firmy musí omezit své investice, neboť se jim zdražily zdroje. Lidé díky nižší peněžní zásobě omezují spotřebu a šetří. Křivka agregátní poptávky se posouvá dolů - nastává recese.

Monetárním faktorem vedoucím k expanzi je nárůst peněžních zásob. Klesá úroková míra, na kterou reagují firmy vyššími investicemi a lidé vyššími spotřebními výdaji. Agregátní poptávka se posune doprava. Firmy mají větší produkci, nabírají nové zaměstnance. Roste reálný produkt a cenová hladina. [1], [2]

Graf znázorňující recesi poptávkového šoku

Graf 2: Graf znázorňující recesi poptávkového šoku. Zdroj: Makroekonomie [1].

Reálné faktory představují omezení vládních výdajů, pokles exportu z důvodu negativního vývoje v zahraničí, pesimismus investorů či spotřebitelů. Veškeré tyto aspekty mohou způsobit recesi.

V případě reálných faktorů k expanzi dochází tehdy, pokud se zvyšují vládní výdaje, světová poptávka se přesune na domácí zboží nebo kvůli optimismu investorů či spotřebitelů. [2]

2.1.3.2 Nabídkové šoky

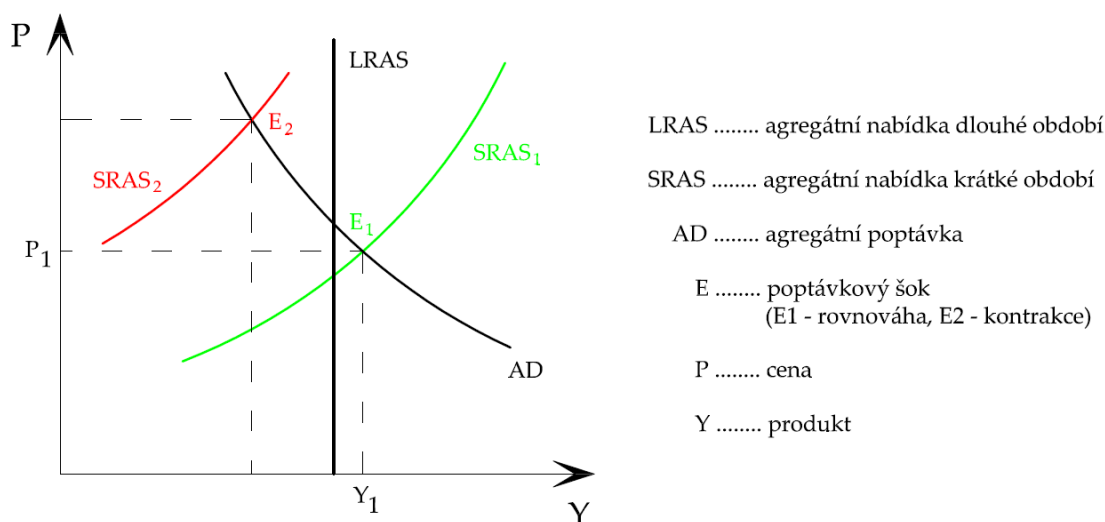
Nabídkové šoky souvisí s agregátní nabídkou. Změny jsou zde způsobovány nominálními a reálnými faktory.

Nominální faktory jsou změny cen vstupů do výroby a reálné faktory jsou změny množství výrobních faktorů a jejich efektivnost.

K recesi dojde tehdy, pokud vzrostou ceny vstupů (např. růst cen ropy na světových trzích či růst nominálních mezd, nepřímé daně). Křivka krátkodobé agregátní nabídky se posune směrem nahoru. Firmy jsou ochotny nabízet stejné množství produkce pouze za vyšší ceny.

Příznivé nabídkové šoky způsobují například tyto faktory, jako je předstih růstu produktivity práce před mzdami, snížení relativních cen některých druhů zboží a služeb (např. v důsledku zhodnocení měnového kurzu), snížení nepřímých daní, kontrola cen a mezd (zmrazení cen a zmrazení mezd), snížení relativních cen některých druhů zboží a služeb v důsledku pronikavých technologických objevů, jež vyvolávají výrazný růst produktivity při výrobě zboží a služeb. [1], [2]

Graf znázorňující recesi nabídkového šoku

Graf 3: Graf znázorňující recesi nabídkového šoku. Zdroj: Makroekonomie [1].

2.1.4 Příčiny vzniku cyklu

Na příčiny vzniku hospodářských cyklů existuje nespočet názorů teorií. Tyto názory lze zařadit do tří skupin.

2.1.4.1 Teorie externích příčin

Část ekonomů se domnívá, že hlavní příčiny kolísání agregátní poptávky a nabídky stojí mimo národní hospodářství. Příčiny spatřují například:

- v nerovnoměrném tempu, v němž se objevují nové vynálezy, objevy či technologie;
- v nedostatečných informacích, které mají tržní subjekty;

- v politických příčinách (např. revoluce, válečné konflikty, opakování voleb v pravidelných intervalech);
- v korelaci mezi výskytem slunečních skvrn a objemem zemědělské produkce.

Tento typ teorie, který vychází z externích příčin, je nazýván monetaristickou teorií cyklu. Podle této teorie je největší příčinou kolísání monetární politiky státu. Střídání růstu množství peněz v oběhu. Pokles množství peněz v oběhu vede jak k růstu, tak i k poklesu celkové aktivity. [1], [2]

2.1.4.2 Teorie interních příčin

Další teorie hledají příčiny cyklu uvnitř hospodářství. Důvody například vidí ve snaze firem maximalizovat zisk úsporami na mzdových nákladech, přičemž úspory mezd vyvolávají zaostávání poptávky za nabídkou.

Další důvod vidí v nestabilitě investičních výdajů, které vyvolávají výkyvy v agregátní poptávce. Nestabilita je dána střídáním optimistických a pesimistických odhadů podnikatelů o budoucích výnosech investic.

Jednou z teorií, která odvozuje vznik cyklu z interních příčin, které přímo vycházejí ze samotné ekonomiky, je keynesiánská teorie cyklu. Tato teorie vidí problematiku hospodářského cyklu ve výkyvech celkové agregátní poptávky, zejména pak výkyvy investic. Průběh cyklu vysvětluje pomocí působení multiplikátoru a akcelérátoru. [1], [2]

2.1.4.3 Kombinace příčin

Existují i takové názory, kdy prvotní příčinou vzniku cyklu jsou externí faktory, jako jsou například války nebo nové technické objevy. Jakmile ekonomika dostane tento prvotní impuls, začne procyklické působení i interních faktorů. Pokud se reálný produkt jednou vyčlí ze své rovnováhy, zajistí akcelérátor s multiplikátorem, že kolísání nepřestane. [1], [2]

2.1.5 Princip akcelérátoru

Princip akcelérátoru je teorie o faktorech, která určuje investice. Jde o teorii investičních výdajů, podle které je úroveň investic určována tempem růstu hrubého domácího produktu (HDP). To znamená, že pokud HDP roste, pak čisté indukované investice budou větší než nula. Jestliže se velikost HDP nemění (i tehdy, když je HDP velmi vysoký), pak čisté indukované investice budou nulové. [1], [2]

2.1.5.1 Akcelérátor a multiplikátor

Uvažujme-li, že začal z nějakých příčin růst produkt. Tato akce vyvolá na základě akceleračního principu nové (indikované) investice. Tyto nové investice v souladu s multiplikačním efektem podnítí další růst produktu. Produkt roste až do okamžiku, kdy dosáhne potencionálního produktu. Jakmile se rychlé tempo růstu produktu zabrzdí, začne působit akcelérátor a multiplikátor v opačném směru – produkt proto v důsledku jejich působení klesá až do okamžiku, kdy dosáhne sedlového bodu. Jelikož se ale celkové investice neskládají pouze z indukovaných investic, ale také i z obnovovacích investic, které nahrazují opotřebený kapitál, tvoří tyto investice spodní hranici poklesu. Jakmile se tedy pokles investic zastaví v této spodní hranici, zastaví se i pokles produktu. V této situaci podnítí obnovovací investice (s multiplikačním efektem) růst produktu, který se pozvolna začne zvyšovat. Vyšší produkt ovlivní na základě akcelérátoru růst veškerých investic. Růst produktu a investic bude pokračovat do té doby, než se opět dorovná s potencionálním produktem. Celý cyklus se tak uzavírá a začíná nový. [1], [2]

3 Pohled do historie

3.1 Počátky první světové hospodářské krize

Píše se rok 1918, skončila první světová válka a téměř celá Evropa strádá po ničivém válečném konfliktu. Většina evropských zemí je silně zadlužena u USA, která je v této době nejsilnější finanční a průmyslovou velmocí.

Ekonomika, ve válkou nezasážených Spojených státech amerických, postupně roste a země tak zažívá období velkého hospodářského rozmachu. Podniky chrlily nadměrné množství produktu a jejich zásoby se tak staly přebytné. Zboží bylo dostupné většině lidí na trhu, a trh se tím pádem přesytil.

Hodnota akcií v USA stále rostla až do roku 1927, kdy přebytné množství podnikových zásob dosahoval absolutního maxima, a začínalo docházet ke snižování tempa spotřeby. Křečovitý růst akcií pak vydržel až do roku 1929, kdy jejich ceny dosáhly svého maxima.

V období let 1927 až 1929 se celkové jmění investičních společností rozrostlo až desetkrát. Avšak v roce 1929 již začalo docházet k postupnému poklesu produkce a zvyšování nezaměstnanosti. [25], [26]

3.2 Černý podzim na newyorské burze

Růst akcií nemohl pokračovat do nekonečna. Poslední světlým okamžikem bylo 3. září roku 1929, kdy byl vytvořen nový rekord Dow Jonesova indexu (ukazatel vývoje akcií na americkém trhu). Další den však nastal zvrat. Psalo se 4. září, a byl to den, kdy poprvé za celou dobu tehdejšího hospodářského rozmachu ceny zakolísaly a následující den, 5. září, poklesly. V tu chvíli začali mnozí finanční analytici varovat před pádem silně nadhodnocených akcií, ale nikdo je neposlouchal. Postupné střídání propadů a růstů cen akcií na burze eskalovalo 20.

října, kdy ceny mnoha akcií poklesly až na kritickou úroveň. Následující den nastal zvýšený prodej akcií a burza se tak začala pomalu hroutit.

Zvýšený prodej akcií pokračoval i nadále a finanční ztráty nabíraly kolosálních rozměrů. Ve čtvrtek 24. října bylo během 30 minut prodáno zhruba 1,6 miliónu akcií. Celková finanční ztráta se jen za tento den vyšplhala k 11,25 miliardám dolarů.

Na nejčernější den v historii burzy se však stále čekalo. Tento den nastal 29. října 1929 a je po právu nazýván „černým úterý“. Během tohoto dne došlo k zobchodování více než 16 miliónů akcií, hlavní index spadl o plných 13% bodů a celkovou finanční ztrátu experti odhadují na 15 miliard dolarů. Během celého října došlo na newyorské burze k poklesu hodnoty všech akcií v průměru o 37 %. [25], [26]

3.3 Následky krachu

Následkem krachu newyorské burzy, který odstartoval velkou hospodářskou krizi, byly krachy dalších amerických burz, které převzaly obchodování po newyorské burze. Začaly krachovat banky, které velké množství peněz od vkladatelů investovaly do akcií a netvořily žádné rezervy pro případ poklesu kurzů akcií. Velkým problémem se později ukázal i fakt, že banky půjčovaly značné jmění akciovým spekulantům.

Stejně jako banky, tak krachovaly i podniky. Nezaměstnanost rostla raketovou rychlostí a produkce nekontrolovatelně klesala. Počet nezaměstnaných se v USA od roku 1929 do roku 1933 zvýšil z 1,6 miliónů na 12,8 miliónů osob, což znamenalo, že nezaměstnanost stoupla na neuvěřitelných 25 %. Společnost byla velice nespokojená a prudce stoupala nedůvěra v politický a ekonomický systém.

Spojeným státům americkým trvalo čtyři roky, než se jim podařilo vybudovat strategii na zastavení krize a zlepšení hospodářské situace. Bylo to v letech 1933

– 1937 během vlády prezidenta Franklina D. Roosevelta, který zavedl hospodářský program New Deal. Jednalo se o soubor opatření a ekonomických i sociálních reforem, které měly za cíl podpořit, ozdravit a zreformovat ekonomiku USA. [25], [26]

3.4 Světová hospodářská krize

Krize se postupně šířila do dalších zemí. Prvotně do těch, které byly na USA ekonomicky závislé. Světová průmyslová výroba klesla o 38 %, zahraniční obchod o 34 % a nezaměstnaných bylo celosvětově okolo 40 milionů.

V Evropě se krize nejdříve projevila v Rakousku a Německu, které právě byly na americkém kapitálu závislé. Došlo ke krachu velkého množství rakouských a německých bank.

Krize se postupem času projevovala i v ostatních evropských zemích. Například ve Velké Británii došlo k devalvaci libry. Anglická vláda uměle oslabila libru vůči zahraničním měnám. Tím pádem došlo ke zlevnění vyváženého zboží na zahraniční trhy a naopak ke zdražení dováženého zboží. Začaly se hroutit další měnové systémy, které byly navázané na libru, marku nebo americký dolar.

Do Francie krize dorazila až koncem roku 1931. Bylo to později než u ostatních vyspělých evropských zemí a to z důvodu, že Francie nebyla tolik závislá na anglosaských trzích. [25], [26]

Pokles indexu průmyslové výroby v letech 1929 - 1934						
země / rok	1929	1930	1931	1932	1933	1934
USA	100	81	68	54	64	66
Německo	100	86	68	53	61	80
Velká Británie	100	92	84	84	88	99
Rakousko	100	85	70	61	63	70
Československo	100	89	81	64	60	67

Tab. 1: Pokles indexu průmyslové výroby v letech 1929 – 1934

Zdroj: <http://dejiny.wz.cz/mezi/bitvy/krize/krize.html>

Nezaměstnanost prudce stoupala. V roce 1932 bylo v Německu 7 miliónů lidí bez práce a nezaměstnanost tehdy činila 30 %. Ve Velké Británii byla v tom samé roce nezaměstnanost 22 % a v Rakousku se vyšplhala až na 29 %.

Procento nezaměstnaných v letech 1929 - 1934						
země / rok	1929	1930	1931	1932	1933	1934
USA	8,2	14,5	19,1	23,8	24,3	20,9
Německo	9,3	15,3	23,3	30,1	26,3	14,9
Velká Británie	10,4	16,1	21,3	22,1	19,9	16,7
Rakousko	12,3	15,0	20,3	26,1	29,0	26,3
Československo	2,2	4,5	8,3	13,5	16,9	17,4

Tab. 2.: Procento nezaměstnaných v letech 1929 – 1934

Zdroj: <http://dejiny.wz.cz/mezi/bitvy/krize/krize.html>

Vzhledem k tomu, že se zhroutilo hospodářství velké většiny zemí, kromě Sovětského svazu, panoval mezi lidmi názor, že kapitalismus je definitivně u konce. Lidé si mysleli, že krizi přivodil demokratický systém. Tento názor se hodil nejen komunistickým vládám a diktaturám, ale hodil se i fašistům, kteří se postupně dostávali k moci a slibovali nastolení nových pořádků. Lze s jistotou konstatovat, že velká hospodářská krize je považována za jednu z hlavních příčin 2. světové války. [25], [26]

4 Příčiny současné ekonomické krize

4.1 Počátky a příčiny

Píše se rok 2001 a americká ekonomika se propadá do recese. Americký Federální rezervní systém na tuto situaci okamžitě reaguje a snižuje úrokové sazby až na 1%. A právě nízké úrokové sazby dokázaly více než kdy jindy oživit zájem o hypoteční půjčky na bydlení. Následoval rozmach po celém americkém trhu s bydlením a hospodářské výsledky hypotečních agentur v následujících letech byly velmi příznivé.

Politika ve Spojených státech se postupně dostala do situace, kdy se špatná ekonomická situace černošského a hispánského obyvatelstva stala předmětem boje proti rasismu. Politici proto považovali za nesprávné, že existuje vyšší procento bílých obyvatel, vlastnících nemovitost. Z tohoto důvodu vznikly státem podporované hypoteční asociace, které měly za úkol půjčovat všem, bez ohledu na barvu pleti. Tím pádem hypotéky mohli dostat i méně bonitní klienti.

Právě tato skutečnost vedla k lehkovážnému nakládání s penězi. Půjčky byly poskytovány všem, hlavně lidem s nižšími příjmy. Protože se převážně jednalo o úvěry na bydlení, nešlo tedy zrovna o malé částky. Přitom banky nastavily dlužníkům splátky tak, že v prvních několika letech platili méně a teprve po uběhnutí této doby, nastoupily na scénu splátky vyšší. A právě v této době dlužníci přestali své hypotéky splácet, protože na vyšší splátky jednoduše neměli. [4], [27], [28]

Fakt, který není příliš známý, je, že krize se také prohloubila proto, že mnozí Američané přestali své hypotéky platit cíleně, i když na splátky měli. V okamžiku, kdy došlo k prudkým poklesům cen nemovitostí, lidé sami přestali hypotéky platit. Nechtěli platit za nemovitost, která na začátku měla stejnou hodnotu, jako byla výše hypotéky bez úroků. Jenže v průběhu několika let se hodnota nemovitosti rapidně snížila a mnozí Američané nechtěli splácet

hypotéku z toho důvodu, že cena jejich nemovitosti je několikanásobně nižší, než byla celá hypotéka. Zjednodušeně řečeno, americký občan si vzal hypotéku na rodinný dům v hodnotě 3 miliónů korun. Pokud se díky neplátcům banky zbavují nemovitostí, jejich ceny klesají a současně tedy klesá i hodnota jeho domu. Což zapříčiní, že se cena rodinného domu zastaví na hodnotě 2 milióny korun. Dlužníková motivace, splácet hypotéku na 3 milióny korun (plus úrok) při představě, že bude vlastnit dům, který má hodnotu 2 milióny, je velmi malá. Lidé proto přestali dobrovolně své hypotéky splácet. [27]

Tato skutečnost zapříčinila dramatický nárůst propadlých zástav. Přibývalo tedy zadlužených nemovitostí, které si majitelé nemohli dovolit splácet. V souvislosti s výrazným poklesem cen nemovitostí začaly státem podporované hypoteční asociace realizovat ztráty, které se vyhouply až na 11 mld. dolarů. Což mělo za následek, že se agentury, poskytující hypoteční půjčky, dostaly do velmi vážných potíží. [27]

Následkem nerozvážného vypisování hypoték, jak už bylo výše řečeno, přišlo prudké oslabení tempa růstu cen nemovitostí a poté i jejich propad. Věřitelé už nechtěli domy, ale potřebovali peníze. Peníze na splacení půjček, které jim měli pomoc splácet již zmiňované hypotéky. A tak se na americkém trhu objevila nečekaně velká nabídka nemovitostí, které nikdo nechtěl. Kde není poptávka, nemůže existovat ani nabídka. A pokud nabídka několikanásobně převyšuje poptávku, musí se s cenou dolů. Takto funguje veškerá logika trhu. Banky nedostaly za prodej nemovitostí zdaleka tolik peněz, kolik na ně původně půjčily. V tu chvíli se spirála dluhů nekontrolovatelně roztočila a začala směřovat do jistého zániku. [27], [28]

Banky si začaly samy půjčovat, a protože jejich hospodaření dostalo několik těžkých ran, přenesly se problémy i na jiné věřitele. Investoři ztratili důvěru ve finanční instituce a stáhli svůj kapitál, což zapříčinilo, že se do potíží dostali další nefinanční instituce. Zjednodušeně řečeno, z důvodů stahování kapitálů investory, banka neměla prostředky na poskytování půjček jiným nefinančním

institucím, jako jsou například stavební společnosti a ty se tudíž nemohly dále rozvíjet. Nemohly více produkovat a tím vytvářet nová pracovní místa. Tím pádem se další dodavatelský sektor, který úzce spolupracuje a vytváří zisk díky stavebnictví, nemohl rozvíjet. Protože po jejich službách a produktech se poptávka nezvyšovala, ale stagnovala a následně se snižovala. [5], [27], [28]

Tím, že se stále zvyšoval převis poptávky po penězích nad jejich nabídkou, úrokové sazby na mezibankovním trhu značně vzrostly. Banky si přestaly ochotně půjčovat a ty, které neměly dost peněz na hotovosti, padly a byly nuceny vyhlásit bankrot. Největší pojišťovnu na světě, kterou je AIG, zatím chránila Americká centrální banka. V té době se psal rok 2008. Banka jí půjčila neuvěřitelných 85 miliard dolarů výměnou za 78% akcií. Důvod byl jasný, protože pojišťovna byla finančně propojena téměř se všemi světovými bankami a její krach by mohl spustit dominový efekt. Už v té době si americká vláda uvědomovala, že krize, která se do té doby pohybovala ve větší míře na jejím území, by mohla mít celosvětový dopad. Toto rozhodnutí krizi jen na krátký okamžik odložilo, avšak celosvětovému rozšíření nezamezilo. [5], [27], [28]

Spojené státy aktivně investují do cizích akcií a vlastní velké podíly ve společnostech v jiných zemích. V tabulce 1. je zobrazeno, jaké částky a jaká procenta podílu vlastní američtí investoři ve společnostech v různých zemích a kontinentech. [6]

země / region	částka (miliardy \$)	% z domácí tržní kapitalizace
Velká Británie	638	18
Japonsko	526	12
Francie	346	12
Německo	318	15
Korea	125	11
Hongkong	118	10
Čína	96	2
Evropa	2484	50
Východní Asie	1182	24
Latinská Amerika	205	4

Tab. 3: Výše zahraničních zásob držených americkými investory (na konci roku 2007). Zdroj: Na základě údajů amerického ministerstva financí.

Z tabulky jasně vyplívá, že americký trh investuje obrovské částky do evropského trhu. Ale ani evropský trh nezaostává za americkým. V tabulce 2. je zobrazeno, jaké částky a jaká procenta podílu vlastní cizí investoři v amerických společnostech. [6]

země / region	částka (miliardy \$)	% zahraniční holding
Velká Británie	421	13
Kanada	347	11
Kajmanské ostrovy	279	9
Lucembursko	235	8
Japonsko	220	7
Evropa	1594	51
Východní Asie	560	18
Latinská Amerika	871	28

Tab. 4: Výše zásob v USA v držení zahraničních investorů (na konci roku 2007). Zdroj: Na základě údajů amerického ministerstva financí.

Toto je prokazatelným důkazem, jak je celosvětový trh propleten a finanční problémy v jedné zemi okamžitě ovlivní zemi jinou, která je na druhé straně planety. Proto americká vláda poskytovala podporu problémovým finančním institucím, protože se obávala jejich pádu a rozšíření krize po světě.

Přesné časové vymezení této krize je prakticky nemožné, neboť přesný počátek lze vymezit jen na základě poznatků, kdy krize pronikla mezi širokou veřejnost. Její konec také nelze pevně vymezit, protože tato krize se změnila v krizi likvidity. Obecně lze za počátek hypoteční krize považovat 29. červenec roku 2006, kdy Federální rezervní systém navzdory znepokojivým signálům zvedl základní úrokovou sazbu. Za změnu této krize na krizi likvidity lze považovat 14. srpen téhož roku, kdy došlo k bankovnímu runu na Northern Rock, což byla banka, jejíž problémy neměly sebemenší souvislost s hypotečními úvěry.

4.2 Jeden pád za druhým

Státem podporované hypoteční instituce v USA, buď vlastní, nebo spravují hypotéky v objemu 5,5 bilionu dolarů, což je necelá polovina celého hypotečního trhu ve Spojených státech a téměř 40% amerického HDP. Obrovské jmění, které spravují, je řadí mezi společnosti, jejichž kolaps, ač třeba jen jedné z nich, by způsobil velký chaos na finančních trzích doma i po celém světě. Americká vláda se proto v září roku 2008 rozhodla převzít kontrolu nad oběma hypotečními agenturami. [27], [28]

Bankrotem hypotečního trhu tedy propukla krize, která dále pokračovala pádem renomovaných investičních bank na Wall Street. Z pětice největších investičních bank tak přežily se značnými problémy pouhé dvě: Morgan Stanley a Goldman Sachs. Dne 16. 3. 2008 se dostala do vážných potíží první z pětice velkých investičních bank. Banka Bear Stearns byla prvním velkým finančním ústavem, který zničila krize na úvěrových trzích, měla potíže od poloviny roku 2007 kvůli propadu hypotečního a úvěrového trhu. Koupila ji JPMorgan Chase & Co. Přesně na půli září, tedy na 15. 9. 2008 připadá pád Lehman Brothers a Merrill Lynch. Zatímco Merrill Lynch byla převzata druhou největší americkou bankou Bank of America, úpadek investiční banky Lehman Brother znamenal konec této instituce. Krach investiční banky s téměř 160letou historií způsobil pád akciových trhů po celém světě a silně otřásl důvěrou ve stabilitu dalších finančních institucí. [27], [28]

Nekrachovaly ovšem jen investiční banky. V červnu zkrachovala IndyMac, jednalo se o třetí největší bankovní úpadek v poválečné historii USA. Největší americká spořitelna Washington Mutual se zasloužila o vůbec největší krach v historii bankovního sektoru USA. Ke konci září 2008 se dostala do potíží šestá největší americká banka Wachovia. Před pádem ji ale zachránilo převzetí největší americkou finanční skupinou Citigroup. [27], [28]

Do potíží se v souvislosti s krachem hypotečního a úvěrového trhu dostala také již zmíněná Citigroup. Není sice přímo ohrožená krachem, ale zato se

potýká s výraznou ztrátou ve svém hospodaření. Již delší dobu byla v potížích také AIG (American Insurance Group), protože vykazovala tři čtvrtletí po sobě ztrátu. Tuto ztrátu způsobovala především krize hypotečního a úvěrového trhu, kde AIG hraje klíčovou úlohu v pojišťování rizikových operací finančních institucí na celém světě. Tato instituce je označována za „too big to fail“ – tedy instituci, jejíž krach byl způsobil vážné ekonomické problémy. Proto AIG nakonec pomohla americká centrální banka Fed. Krátkodobě jí půjčila 85 miliard dolarů, přičemž výměnou za tuto půjčku americká vláda převzala 79,9% akcií AIG. Největší pojišťovna světa AIG je tak de facto zestátněna. [27], [28]

Vpád krize do Evropy je spojován s pádem Německé banky IKB Deutsche Industriebank 5. srpna 2007. Banku tehdy musela zachránit německá vláda v podobě finanční injekce, která dosahovala částky 1,5 miliardy eur. IKB byla Německá banka, která půjčovala malým a středně velkým společnostem a do problémů se dostala kvůli svým investicím do rizikových hypoték v USA. Tato skutečnost odstartovala paniku po celé Evropě. Lidé začali hromadně vybírat své životní úspory a to vedlo k destabilizaci celého bankovního sektoru v celé Evropě. Banky neměly peníze, kterých se klienti domáhali, a tudíž hrozil jejich krach. To vlády v jednotlivých zemích nemohli dopustit, a tak začaly pumpovat státní peníze do jejich záchrany. Ve své podstatě to byla stejná dluhová spirála, jako při záchraně amerických bank. [27], [28]

Po IKB Deutsche Industriebank přišla krize i na velké a doposud stabilní investiční banky. 9. srpna 2007 se do potíží dostala také velká francouzská banka BNP Paribas. Musela zmrazit své tři investiční fondy, které byly úzce spjaty právě s americkou hypoteční krizí. První velkou obětí ve Velké Británii byla banka Northern Rock, která byla začátkem roku 2008 znárodněna. Britská vláda ji následně prodala společnosti Virgin Money za 747 miliónu liber. [29]

Krize se šířila neuvěřitelnou rychlostí a její dopad pocítil každý člověk na vlastní kůži. Počínaje strachem ze ztráty peněz na bankovních účtech až po ztrátu zaměstnání.

5 Minulost a přítomnost

Mezi oběma krizemi lze pochopitelně najít řadu podobností, ale také i rozdíly. Obě krize se zrodily ve spojených státech amerických a masivně zasáhly celý svět. Obě vznikly z příliš velkého investorského optimismu. Prvopočátek krize ve třicátých letech byl v extrémním nadhodnocení akciových trhů, zatímco současná krize má původ na hypotečním trhu. Rozdíl můžeme najít také i v chování americké centrální banky (Fed) a ostatních centrálních bank, v krizi zasažených zemí. [30]

V minulosti se Fed snažila bojovat proti krizi aplikováním restriktivní monetární politiky a zvyšovala úrokové sazby. Účelem bylo snížení sumy peněz v oběhu a tím i snížení rovnovážné úrovně cen. Toto opatření mělo za následek, že se úroveň reálného produktu nemění a tím pádem se nemění ani úroveň přirozené míry zaměstnanosti. Zatímco v současnosti se na pomoc proti krizi věnují miliardy dolarů a úrokové sazby se snižují. [30]

Avšak aktivní pomoc bude mít neblahé následky na rozvojové země. Ty přijdou o půjčky a hlavně centrum pozornosti vyspělých zemí, se více než kdy jindy odvrátí od boje proti chudobě, z důvodů potýkání se s vlastními problémy. Peníze, které doposud plynuly na podporu rozvoje v těchto zemích, tak spolknou podpůrné a záchranné plány. [30]

Obě krize se též podepsaly na růstu nezaměstnanosti. Ve třicátých letech v USA se nezaměstnanost pohybovala okolo 25 %, přičemž v současnosti se nezaměstnanost pohybuje těsně pod hranicí 10 %. V minulosti zasáhla krize na 40 miliónů lidí po celém světě. V současné době je krizí postihnuto neuvěřitelných 212 miliónů lidí po celém světě. [30]

S jistotou však můžeme říci, že první světová hospodářská krize ve třicátých letech byla jednoznačně horší, než ta současná. A to v tom smyslu, že byla první velkou krizí a svět na ni nebyl připraven. Experti odhadují, že současná krize nebude mít tak vážné dopady, jako měla krize ve třicátých letech. Svět je

momentálně více propojen jak finančně, tak i ekonomicky a to díky globalizaci. Hlavní roli hraje také fakt, že většina zemí byla lépe připravena na řešení podobných krizí a to díky zkušenostem z minulosti. [4], [30]

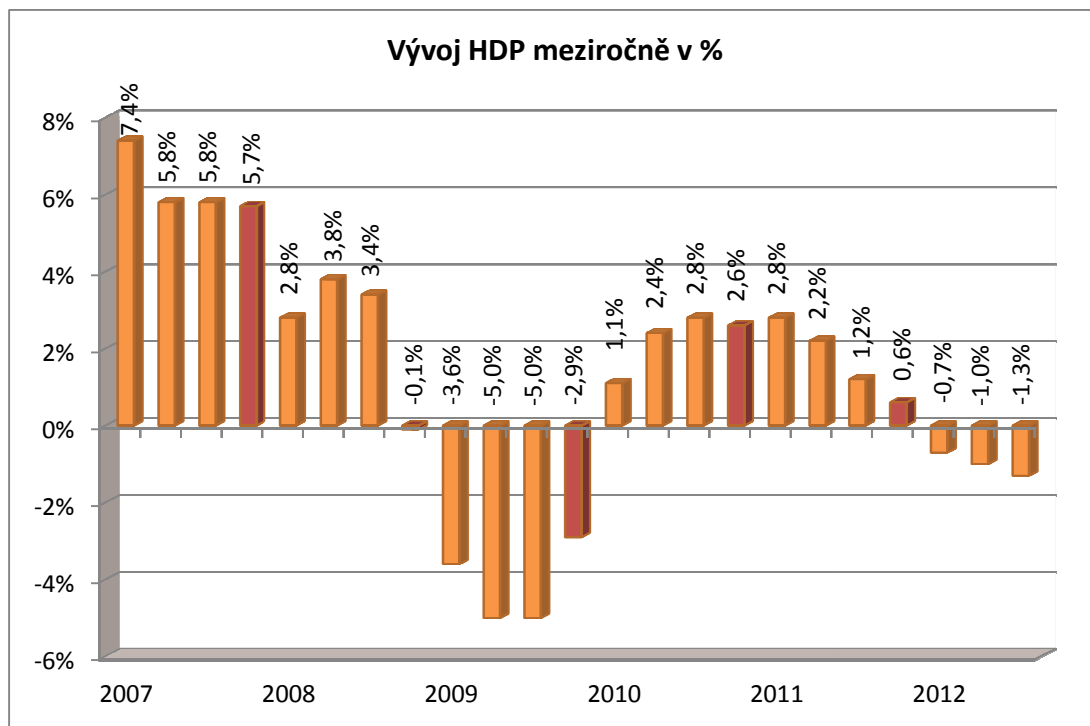
6 Krize v České republice

Česká ekonomika vstoupila do globální finanční krize s poměrně dobrými výchozími podmínkami. Ekonomika nevykazovala výraznější makroekonomické nerovnováhy, její systém byl robustní z hlediska solventnosti a likvidity, a tudíž nepotřeboval finanční podporu vlády či České národní banky (ČNB), jako to bylo v jiných zemích, které byly krizí zasaženy. Avšak externí prostředí zapůsobilo na tuzemskou ekonomiku nepříznivým faktorem a to se promítlo na hrubém domácím produktu v podobě recese.

6.1 Hrubý domácí produkt

Finanční krize se nevyhnula ani České republice. V průběhu roku 2008, kdy se krize rozšířila do celé Evropy, nebyla česká ekonomika přímo zasažena. Zvrat však nadešel, když se německá ekonomika dostala do velmi silné recese, což mělo negativní dopad právě na tuzemskou ekonomiku. Ve druhé polovině roku 2008, začal hospodářský růst české ekonomiky výrazně zpomalovat. Značný pokles popisuje vývoj HDP v období let 2007 až 2009. Zatímco na konci roku 2007 činil meziroční růst 6,1 % HDP, tak na konci následujícího roku 2008 činil meziroční pokles 2,5 % a v roce 2009 byl pokles již -4,1 %. [8], [14]

Česká ekonomika vystoupila z recese ve třetím čtvrtletí roku 2009, kdy došlo k pozvolnému oživení ekonomických aktivit. Avšak toto oživení nemělo dlouhého trvání. Expanze ekonomiky se zastavila v prvním čtvrtletí roku 2011, kdy meziroční růst HDP činil 2,8 %. V následujícím čtvrtletí česká ekonomika opět spadla do recese a ta se prohlubuje i v průběhu celého roku 2012. [8], [14]

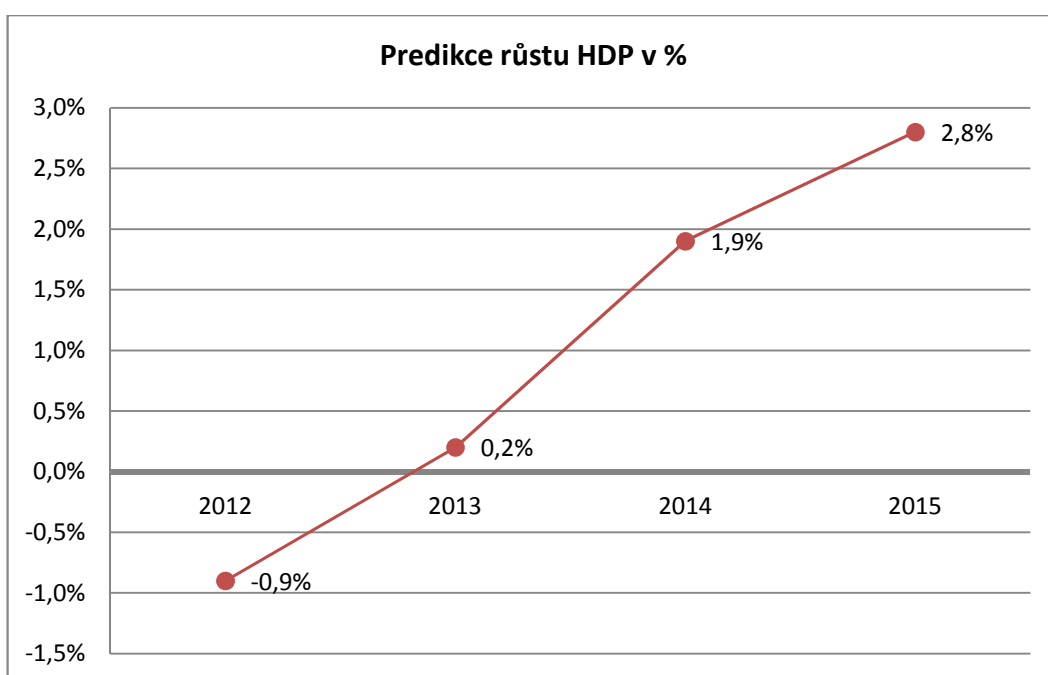
Graf 4: Vývoj HDP v České republice. Zdroj: data ČNB

Dopady krize byly v ČR velké. Projevily se především hromadným propouštěním v průmyslových a stavebních odvětvích, zpřísnováním podmínek pro poskytování hypoték a financí pro developerské projekty, snižováním exportů a snižováním spotřebitelských výdajů. České banky si teď dávají větší pozor při poskytování úvěrů, ale i přes tuto skutečnost se snaží trh nalákat na velmi nízké úrokové sazby, které ke konci roku 2012 klesly na historické minimum. [14]

6.1.1 Predikce HDP

Ministerstvo financí (MF) zhoršilo pro rok 2013 svůj odhad vývoje ekonomiky. Do konce roku 2012 by měl hrubý domácí produkt klesnout o 0,5 % a v průběhu nadcházejícího roku by měl stoupnout o 1 %. Ještě v dubnu tohoto roku MF odhadovalo letošní růst HDP na 0,2 % a pro příští rok na 1,3 %. Avšak kvůli horšímu vývoji ekonomiky a nižším příjmům rozpočtu, hrozí podle expertů prohloubení schodku státního rozpočtu o deset miliard korun a tím i zpomalení růstu HDP. Vývoj spotřebitelských cen bude výrazně ovlivněn změnami nepřímých daní, zejména pak DPH. [12], [14]

Deficit je naplánován na 105 miliard korun. Proto je vláda nucena nastavit úspornou politiku na výdajové straně. Vláda na počátku tohoto roku zmrazila výdaje rozpočtu za 23,6 miliard korun. Dále očekává úspory u výdajů na státní dluh v celkové výši 12 miliard korun a v kapitole Všeobecná pokladní správa je očekávaná úspora 1,5 miliardy korun. Úspory kabinet předpokládá i například v souvislosti s pozastavení některých operačních programů. V roce 2014 by podle nejnovější predikce měl růst ekonomiky zrychlit o 1,9 % a v roce 2015 by mělo HDP stoupnout o 2,8 %. [12], [13], [14]

Graf 5: Predikce růstu HDP v České republice. Zdroj: data ČNB

6.2 Inlace

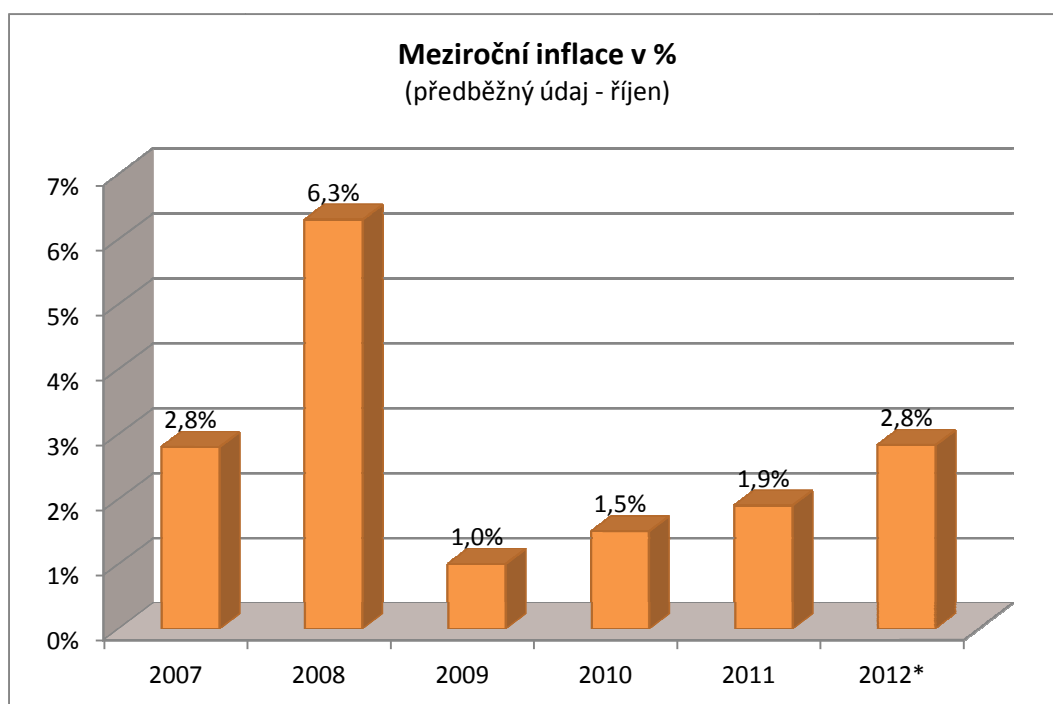
Začátkem rokem 1998 přešla Česká národní banka k cílování inflace. Inflační cíl je v tuto chvíli stanoven na úroveň 2 %. Míra inflace je ovlivňována různými faktory.

Mezi nejvýznamnějšími patří růst agregátní poptávky, vládní rozpočtové deficity, růst nominálních mezd, sociální politika vlády, růst cen energie, surovin a služeb

atd. Mezi důsledky inflace patří zejména přerozdělovací efekt, nepříznivý vliv na sociálně slabší skupiny obyvatelstva, nepříznivý vliv na mzdy, změna struktur spotřeby, oslabení podniků k ekonomickému růstu a výkyvy kursů. [8]

Před vypuknutím krize v České republice byly peněženky tuzemských spotřebitelů silně zatíženy stoupající spotřebitelskou cenou a vysokými náklady na benzín, což bylo způsobeno vysokou cenou surové ropy na světovém trhu. V období krize, kdy agregátní poptávka enormně klesla, musel trh zareagovat snížením cen, aby došlo k podpoře obchodu a oživení ekonomiky. [12], [14]

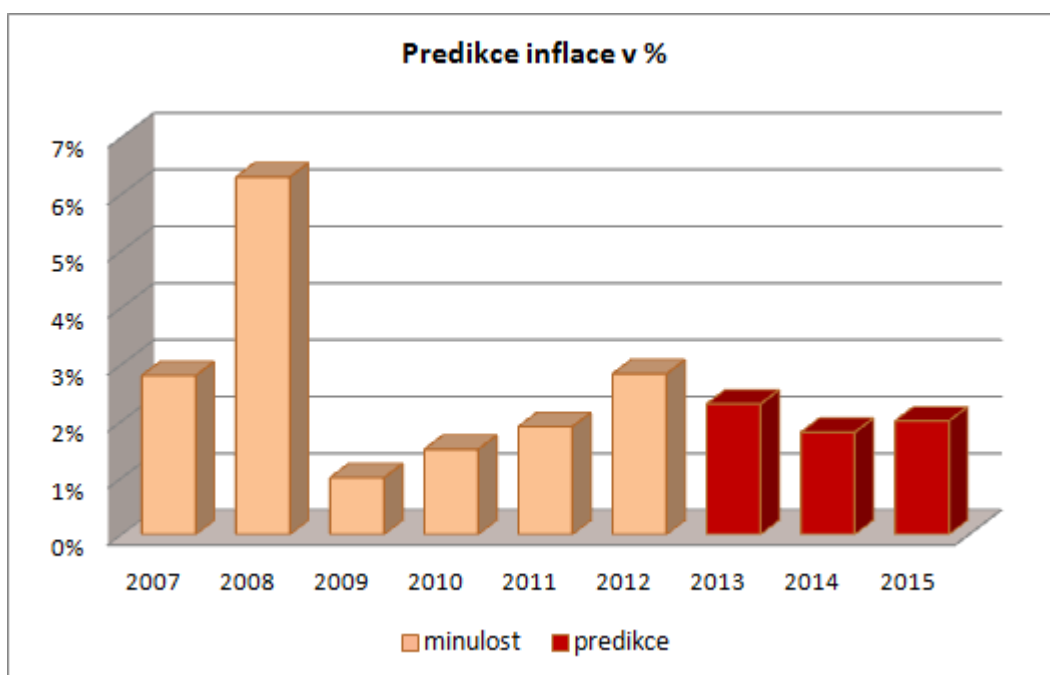
Míra inflace v roce 2011 v České republice se podle evropských statistiků pohybuje pod úrovní průměrné inflace zemí eurozóny. Nejvyšší míra inflace je v Rumunsku, Lotyšsku a Estonsku. Naopak nejnižší míra inflace je v Norsku.

Graf 6: Meziroční inflace v České republice. Zdroj: data MF ČR

6.2.1 Predikce inflace

Predikce inflace je v této době mimořádně složitá a závisí na mnoha faktorech. Největší roli v nadcházejících letech bude mít rychlost růstu HDP, vývoj státních pobídek, nezaměstnanost a zvýšení DPH. Tyto faktory mohou predikovaná data rapidně ovlivnit a predikovaný vývoj bude zcela odlišný, než jak je znázorněn v grafu 4. [13]

Graf 7: Predikce meziroční inflace v České republice. Zdroj: data MF ČR

7 Stavebnictví v ČR v období krize

7.1 Ekonomický význam stavebnictví

Stavebnictví jako takové, patří mezi nejvýznamnější odvětví české ekonomiky. Podílí se jak na tvorbě HDP, tak i na míře zaměstnanosti. Podpora stavebnictví vede k podpoře domácí ekonomiky. Dostupné studie vyčíslují multiplikační efekt stavebnictví na zaměstnanost koeficientem 3,2 – 3,5, což znamená, že při investování 1 milionu Kč do stavebnictví se generuje potřeba 3,2 – 3,5 pracovníků ve stavebnictví, v návazných průmyslových činnostech, v projekci a ostatních souvisejících činnostech. Z provedených analýz vyplynulo, že každých 100 miliónů Kč vložených do stavebních investic, jsou daňové a ostatní přínosy do veřejného rozpočtu v desítkách miliónů. Například v roce 2006, dosahovaly přínosy do státního rozpočtu 55,5 miliónu Kč za každých 100 miliónů vložených do stavebních investic. V roce 2012 už byl přínos 73 miliónů Kč. Toto hledisko je významné z hlediska hledání cest, k překonání ekonomické krize, zejména pak ve vazbě na veřejné stavební zakázky. Stát totiž může prostřednictvím veřejných stavebních zakázek přímo stimulovat domácí ekonomiku, protože stavebnictví nevykazuje nikterak vysokou závislost na dovozech. [9], [16]

Snížování investičních vkladů do stavebnictví má velmi negativní vliv na zaměstnanost a s tím souvisejících národohospodářských ukazatelů. Ztráta jednoho pracovního místa ve stavebním oboru vyvolá ztrátu zaměstnání 2,2 – 2,5 pracovních pozic v ostatních přidružených odvětvích. Například v tomto roce, pokud dojde ke snížení stavebních investic o 10 miliard Kč, tak bude vyvoláno snížení přínosu veřejných rozpočtů o 5,5 miliard Kč a zároveň dojde ke snížení zaměstnanosti v ekonomice o 32 000 – 35 000 pracovníků. [9]

Udržováním stabilního a stále rozvíjejícího se stavebnictví nese s sebou řadu pozitivních efektů pro českou společnost. Při dodržení těchto kritérií dochází k rozvoji a modernizaci dopravní struktury, napojení systému dálnic a

rychlostních komunikací či železnic na evropskou síť, což přináší příliv investic a tudíž i rozvoj regionů. [9]

Dalšími pozitivními efekty může být například realizace energeticky úsporných staveb s cílem snížení emisí v ovzduší a tím spjaté zlepšení životního prostředí, výstavba energetických staveb s cílem zvýšení energetické nezávislosti ČR, ochrana proti živelným katastrofám a zajištění výstavby, oprav a rekonstrukcí stavebního fondu za účelem pokrytí potřeby zvyšování životní úrovně obyvatel. [9], [16]

7.2 Vývoj stavebnictví v období krize

7.2.1 Index stavební produkce

Krize se na stavebním poli projevila na dvou frontách a to v rozmezí let 2008 až 2010. Zmíněné dvě fronty představují inženýrské a pozemní stavitelství. Inženýrské stavitelství se v České republice v průběhu několika let dostalo na vysokou úroveň díky evropským prostředkům, které čerpalo. Avšak počátkem roku 2010 začalo rapidně klesat. Zatímco pozemní stavitelství bylo na vrcholu na začátku roku 2008 a propad nastal v polovině téhož roku. V roce 2011 byl zaznamenán na pozemní stavitelství pokles o 0,4 %. Celkový index stavební produkce tak díky inženýrskému stavitelství dosahoval ještě v letech 2008 – 2009 solidních výsledků, ale od poloviny roku 2010 celková produkce klesá a to zejména díky inženýrským stavbám. [7]

Důvod rozděleného propadu mezi inženýrským a pozemním stavitelství tkví v poli působnosti. Zatímco inženýrské stavby se v drtivé většině pohybují ve veřejném sektoru, pozemní stavitelství se ve větší míře pohybuje na straně soukromého sektoru. V období příchodu krize do České republiky, bylo nasmlouváno velké množství stavebních zakázek inženýrského charakteru, na které ve většině případů poskytovala Evropská Unie dotace. Tato skutečnost vedla k udržení inženýrské činnosti i v období krize, a to z důvodu strachu

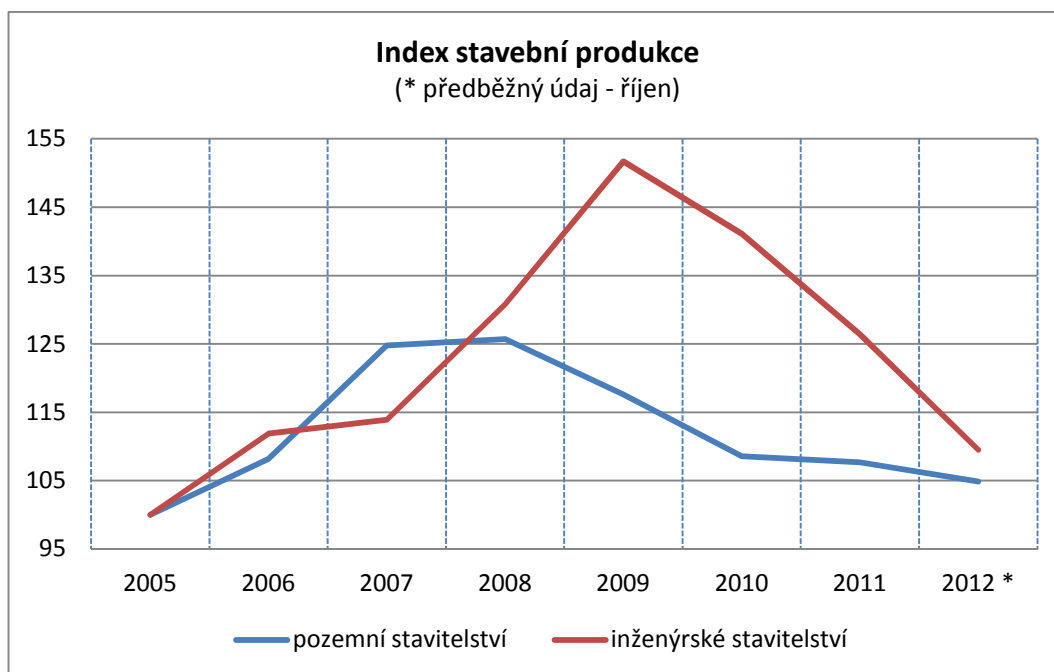
z nesplnění podmínek výstavby a s tím spjatý návrat dotace v plné výši. Už tak napjatý státní rozpočet tehdy neumožňoval dostavbu a zaplacení zakázek z vlastních zdrojů. U pozemního stavitelství, které zajišťuje ve větší míře soukromý sektor, nehrozilo takové riziko ztráty peněz, jako u veřejného sektoru. Soukromý sektor zrušil nebo odložil stavební činnost na dobu neurčitou i za cenu splacení storna, které nepředstavovalo takovou míru rizika, jako představovala platební neschopnost investora nebo krach dodavatele. Proto propad inženýrského stavitelství přišel o rok později, než u pozemního stavitelství.

Index stavební produkce (bazický index 2005 = 100)			
rok	index stavební produkce	pozemní stavitelství	inženýrské stavitelství
2005	100,0	100,0	100,0
2006	109,2	108,2	111,9
2007	121,8	124,8	113,9
2008	127,1	125,7	130,8
2009	127,0	117,6	151,7
2010	117,6	108,6	141,1
2011	112,9	107,7	126,4
2012*	105,9	104,9	109,5

(* předběžný údaj – říjen)

Tab. 5: Index stavební produkce. Zdroj: Data ČSÚ.

V grafu 8 je názorně ukázána stagnace pozemního stavitelství, které započalo v polovině roku 2007 a trvalo až do poloviny roku 2008, kdy přišel již zmiňovaný propad z důvodu příchodu krize do české země. U inženýrského stavitelství byl šok rapidně horší, než u pozemního, kterému předcházela stagnace. Inženýrské stavitelství mělo tvrdý přechod z expanze do recese. Důvod byl jasný. Rozestavěné stavby byly buďto dokončeny a předány nebo se blížily ke svému dokončení a nové stavby byly zrušeny nebo odloženy.

Graf 8: Index stavební produkce v letech 2005 až 2012. Zdroj: Data ČSÚ.

7.2.2 Souhrnné údaje o stavebních pracích

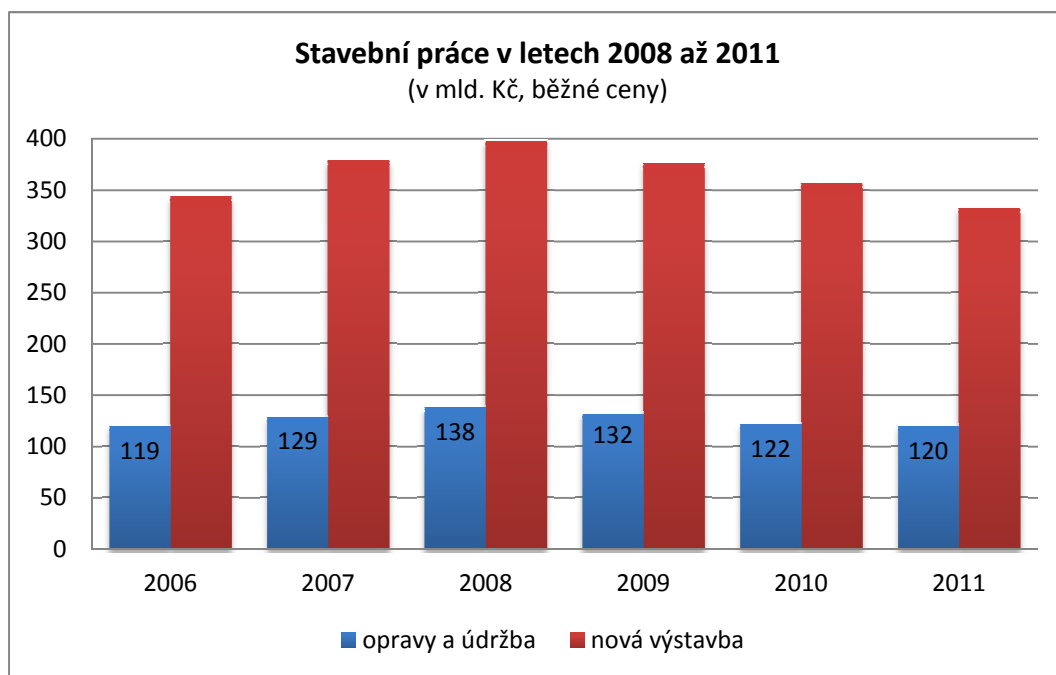
Stavební produkce ve stálých cenách v roce 2011 meziročně klesla o 3,5 %. Ve srovnání s konjunkturálním rokem 2008 však klesla o 11,2 %. Od roku 2008 se stavebnictví stále potýká s úbytkem stavebních zakázek a nedostatečnou poptávkou. Tento fenomén by podle analytiků měl být překonán koncem roku 2013, kdy by se propad poptávky měl stabilizovat a začátkem dalšího roku by měla poptávka začít pozvolna narůstat. Avšak tato myšlenka počítá s protikrizovým scénářem, který může být ovlivněn interními a externími faktory a skutečný výsledek se může enormně lišit od predikce. [7]

V tabulce 6 je zřetelný bod zvratu v roce 2008, kdy byly provedeny stavební práce v hodnotě 547 601 miliónů Kč. Do toho roku bylo české stavebnictví v rozmachu. Následný rok 2009 už tak nákladný nebyl a bylo prostavěno 520 877 miliónů Kč. V nadcházejících letech celková prostavěnost stále klesala.

Souhrnné údaje o stavebních pracích "S" (v mil. Kč, běžných cen)						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
stavební práce "S" celkem	472 578	521 487	547 601	520 877	488 690	464 021
v tuzemsku	462 980	507 445	536 013	507 709	477 793	451 853
nová výstavba, rekonst. a modernizace	343 648	378 587	398 152	375 917	356 289	332 217
bytové budovy	68 960	80 631	80 150	65 688	56 711	61 111
nebytové budovy nevýrobní	64 921	63 567	65 037	66 210	62 929	62 364
nebytové budovy výrobní	72 728	91 471	88 138	63 625	54 337	62 356
inženýrské stavby	132 365	138 348	160 395	173 311	175 911	140 265
vodohospodářské stavby	4 675	4 569	4 432	7 083	6 401	6 121
opravy a údržba	119 331	128 858	137 861	131 792	121 504	119 636
v zahraničí	9 598	14 042	11 589	13 168	10 897	12 168

Tab. 6: Souhrnné údaje o stavebních pracích „S“. Zdroj: Data ČSÚ.

Zřetelný úpadek nové výstavby nepřímo pozitivně ovlivnil rekonstrukce a údržbu. I když prostavěnost v rekonstrukcích a údržbě poklesla, tak rozdíl poklesu nové výstavby a rekonstrukcí, od konjunkturálního roku 2008, nebyl tak znatelný. Tato skutečnost nahrává teorii, že se spotřebitelé rozhodli investovat nižší částky do rekonstrukce objektů, než aby investovali větší částky do nové výstavby, čímž by byli vystaveni nadbytečnému riziku.

Graf 9: Stavební práce v letech 2006 až 2011. Zdroj: Data ČSÚ.

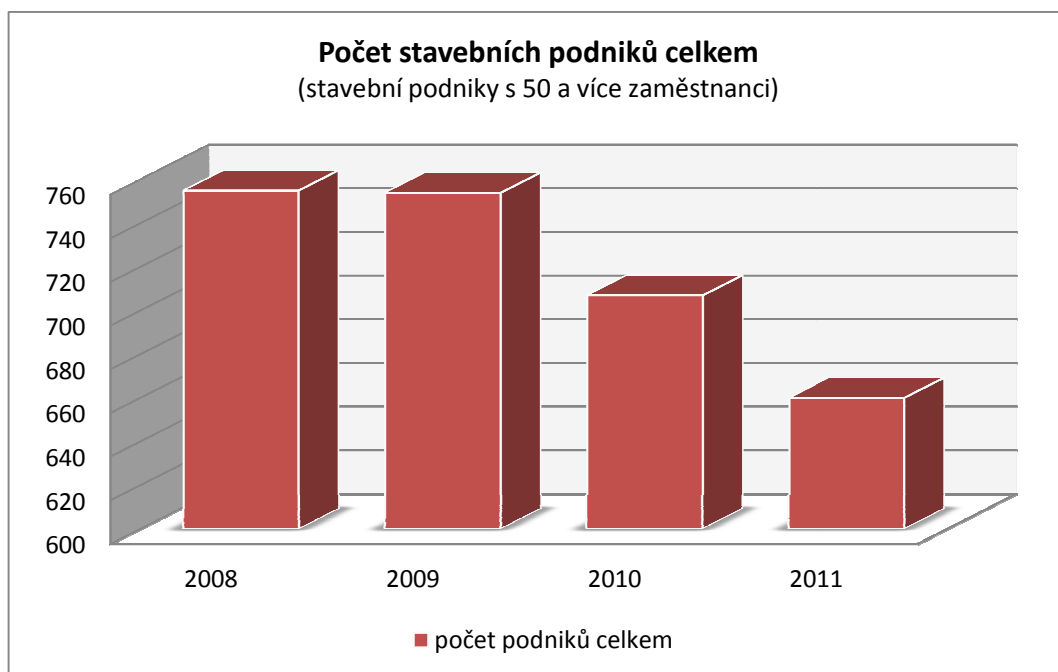
7.2.3 Stavební podniky

Tuzemské stavebnictví zaznamenalo od roku 2008 rapidní nárůst počtu bankrotů. Krizí bičovaná Česká republika zažívá největší úbytek stavebních společností od roku 2000, který byl do příchodu krize, co se týče krachů, nejhorším. Mezi lednem 2010 až červnem 2012 bylo nejvíce bankrotů vyhlášeno u stavebních společností, které se pohybovaly na trhu čtyři roky. Průměrné stáří firem, které v uvedeném období zbankrotovaly, činilo deset let. Nejhuře byl zasažen Jihomoravský kraj, kde za uplynulé čtyři roky ukončilo svojí existenci na stavebním trhu na 19 stavebních společností, které měly 50 a více zaměstnanců. Podle analýzy v letošním roce, bude tento trend pokračovat. [22]

Počet stavebních podniků podle kraje sídla podniku				
Stavební podniky s 50 a více zaměstnanci				
	2008	2009	2010	2011
počet podniků celkem	755	754	707	660
hlavní město Praha	123	130	123	118
Středočeský kraj	59	64	58	53
Jihočeský kraj	44	43	48	42
Plzeňský kraj	37	35	32	31
Karlovarský kraj	16	17	18	15
Ústecký kraj	65	60	53	52
Liberecký kraj	22	22	17	19
Královéhradecký kraj	39	38	34	30
Pardubický kraj	45	44	43	39
kraj Vysočina	42	42	40	41
Jihomoravský kraj	98	96	91	79
Olomoucký kraj	32	32	28	25
Zlínský kraj	52	51	50	46
Moravskoslezský kraj	81	80	73	70

Tab. 7: Počet stavebních podniků podle kraje sídla podniku. Zdroj: Data ČSÚ.

Za dlouhodobým propadem tuzemského stavebnictví a s ním spojené krachy stavebních společností, stojí podle analýzy hlavně snižování veřejných investic. Právě na veřejných investicích jsou čeští stavaři z velké části závislí. Stát šetří, a v minulém roce klesly příjmy všem územním samosprávám. Šetřit začaly i domácnosti a tím pádem klesla i bytová výstavba. Veškeré tyto změny se negativně projeví na vývoji stavebních společností. [22]

Graf 10: Počet stavebních podniků v letech 2008 až 2011. Zdroj: Data ČSÚ.

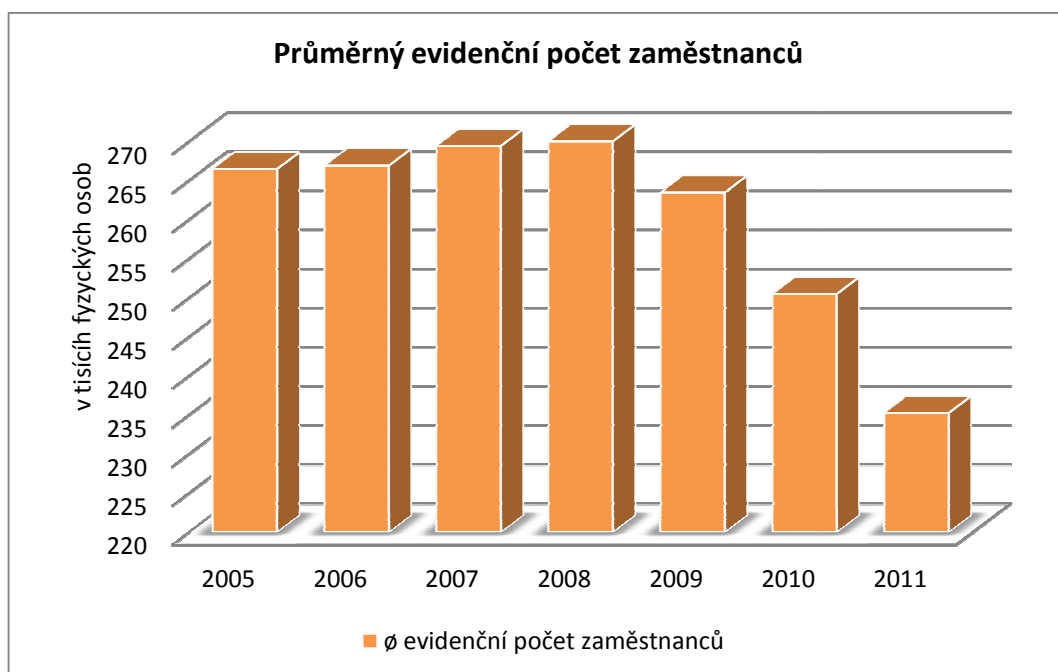
7.2.4 Zaměstnanost ve stavebnictví

Podíl stavebnictví na zaměstnanosti v ČR činí zhruba 10 %. Další pracovní pozice, které oficiální statistiky zaměstnanosti nezachytí, jsou zaplněny zahraničními pracovníky. Převážnou část zaměstnanosti ve stavebnictví představují kvalifikovaní řemeslníci a to mírou 61 %. Techničtí pracovníci ve stavebnictví zaujímají 16 %. To je ve srovnání s EU velmi vysoký podíl. I přes všechna tato čísla trpí stavebnictví výrazným nedostatkem kvalitních řemeslníků, což je způsobeno všeobecným poklesem zájmu o učňovské obory. [7], [11]

Zaměstnanost ve stavebnictví		
rok	ø počet zaměstnaných osob	ø evidenční počet zaměstnanců
2005	394 154	266 492
2006	402 425	266 899
2007	406 997	269 417
2008	410 927	270 516
2009	402 000	263 458
2010	392 605	250 468
2011	385 530	235 269

Tab. 8: Zaměstnanost ve stavebnictví. Zdroj: Data ČSÚ.

Z důvodů krachů stavebních firem od roku 2008 se neustále zvyšuje nezaměstnanost ve stavebním sektoru. Bankrot jedné stavební firmy má v průměru za následek ztrátu cca 25 pracovních pozic. Tyto pozice jsou buďto přímou nebo nepřímou součástí stavební činnosti společnosti. Od roku 2008 do roku 2011 klesla zaměstnanost ve stavebnictví o cca sto tisíc zaměstnaných osob a o třicet tisíc evidovaných zaměstnanců. Jelikož i v tomto roce je na stavebním trhu znatelný úbytek stavebních společností, je velice pravděpodobné, že se zaměstnanost ve stavebnictví ještě více sníží a tím pádem se zvýší celková nezaměstnanost. [7], [11]

Graf 11: Průměrný evidenční počet zaměstnanců v letech 2005 až 2011. Zdroj: Data ČSÚ.

7.2.5 Mzdy ve stavebnictví

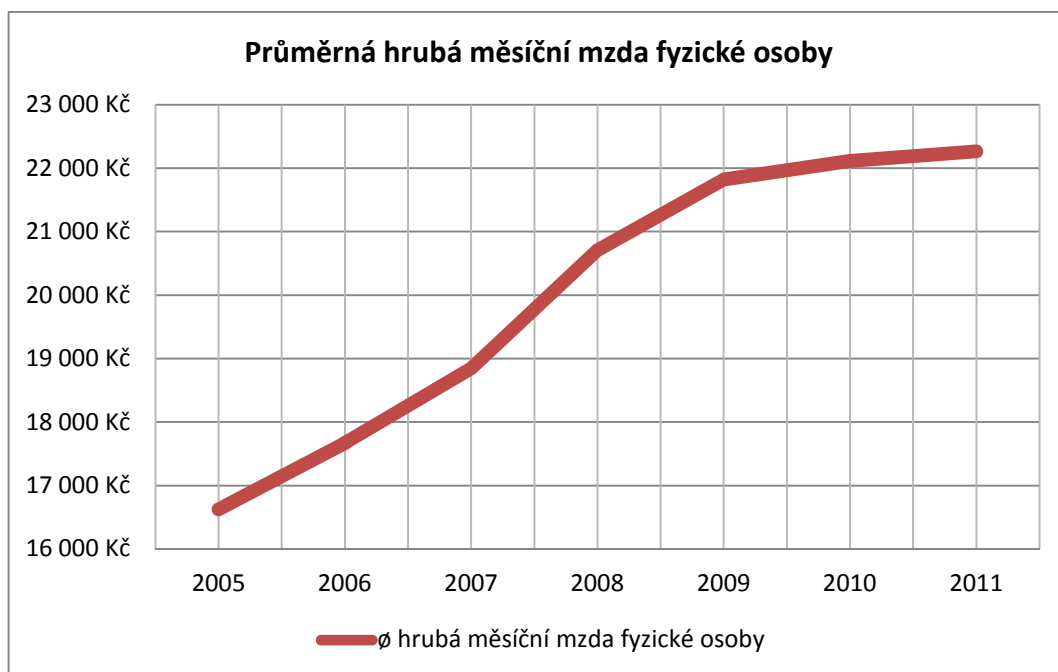
Před rokem 2008 rostla průměrná hrubá měsíční mzda každým rokem o cca 1000 Kč. Tento růst vydržel i po vypuknutí krize a útlumu stavebnictví v roce 2009. Toto zvýšení bylo bez pochyb míněno tak, že v nadcházejícím roce se stavebnictví znovu nastartuje a budoucím ziskem bude smazán dluh, který vznikl při výplatách v předešlém roce. Nový start se však ve stavebnictví nekonal a růst průměrné mzdy tak musel rapidně zpomalit. Nedostatek stavebních zakázek

zapříčinil úbytek práce a tím pádem i nevyužití pracovního potenciálu zaměstnanců v podnicích. Velké procento podniků chtělo ušetřit a omezilo pracovní týden z 5 pracovních dní na 4. Ve zrušený pracovní den, po který byl podnik uzavřen, měli zaměstnanci nárok na 60 % mzdy. [7], [11]

Mzdy ve stavebnictví		
rok	ø hrubá měsíční mzda fyzické osoby	meziroční index
2005	16 624	103,3
2006	17 671	106,3
2007	18 847	106,7
2008	20 706	109,9
2009	21 819	105,4
2010	22 114	101,4
2011	22 265	100,7

Tab. 9: Vývoj hrubých mezd fyzických osob ve stavebnictví. Zdroj: Data ČSÚ.

Rostoucí platy před rokem 2008 vysvětlovali ekonomové nedostatkem pracovníků a materiálu. V předchozích letech totiž stavební sektor zažil výrazný rozmach a právě zmíněný nedostatek pracovní síly v některých profesích začal tlačit mzdy vzhůru. Zatímco stavební produkce před rokem 2008 stále rostla, počet pracovníků v oboru stále stagnoval. Kvůli nedostatku domácí pracovní síly, začaly společnosti hledat zdroje v zahraničí. Tato skutečnost měla negativní dopad, v podobě zaměstnávání občanů pocházejících především z Ukrajiny, Slovenska a Polska načerno, přičemž docházelo k daňovým únikům. [31]

Graf 12: Vývoj hrubých mezd fyzických osob ve stavebnictví v letech 2005 až 2011. Zdroj: Data ČSÚ.

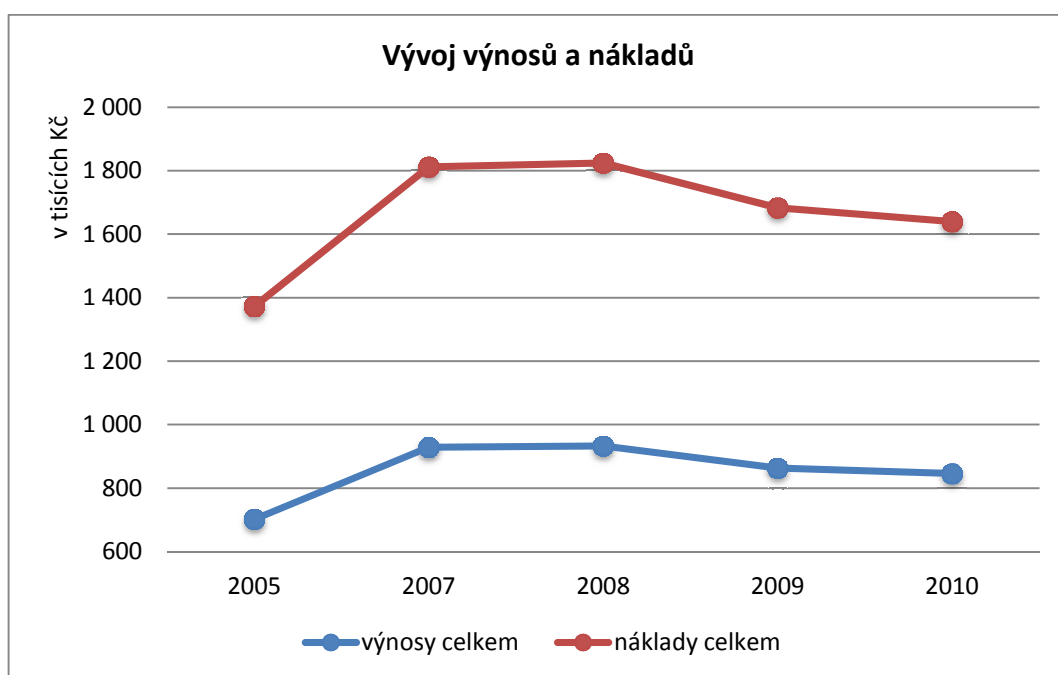
7.2.6 Finančního hospodaření stavebních podniků

Jak už bylo řečeno v předchozích kapitolách, útlum ve stavebním sektoru ovlivnil výstavbu, zaměstnanost, mzdy a zredukoval počty činnosti schopných stavebních společností. Přeživší společnosti musely radikálně pozměnit způsob hospodaření, aby prvotně dokázaly zaplatit své zaměstnance a uhradit veškeré náklady spojené s činností. Čistý zisk se z prvotního cíle podnikání přesunul na cíl vedlejší. Prioritou bylo udržení chodu společnosti i za cenu nulového zisku.

Ukazatel finančního hospodaření stavebních podniků					
mil. Kč	2005	2007	2008	2009	2010
výnosy celkem	702 093	928 514	932 807	862 874	845 576
náklady celkem	670 559	883 209	891 178	820 155	793 642
výsledek hospodaření po zdanění	33 776	46 558	42 442	43 348	51 890
výkonová spotřeba	525 622	692 766	684 641	620 622	603 997
výkony vč. obchodní marže	661 272	869 371	871 408	800 292	776 408

Tab. 10: Ukazatel finančního hospodaření stavebních podniků. Zdroj: Data ČSÚ.

Za razantní změnou v hospodářských výsledcích, stojí nejen pokles stavebních zakázek, ale také neochota bankovní sféry financovat nové projekty. V tuto chvíli na trhu panuje vysoce konkurenční prostředí a nadprůměrně dlouhé doby splatnosti faktur. Tvrdý boj o každou zakázku tlačí ceny dolů, na což doplácí menší společnosti, které působí v roli subdodavatelů. [15]

Graf 13: Vývoj výnosů a nákladů v letech 2005 až 2010. Zdroj: Data ČSÚ.

Nejrozšířenějším fenoménem v posledních několika letech je podsekávání nabídkové ceny. Stavební společnost s podseknutou cenou výběrové řízení vyhraje, avšak ve většině případů již v počáteční fázi výstavby ví, že za smlouvenou cenu není schopna stavbu zrealizovat.

Toto chování vede k neomalenému přístupu ke stavbě jako takové. Z nutnosti ušetřit každou korunu, jde stranou kvalita a s ní spojena bezpečnost. Náklady na požadovanou kvalitu, které by za normálních okolností byly vysoké, v tu chvíli klesnou. Rozdíl, mezi výnosy, které byly poníženy podseknutou cenou a poníženými náklady, je velmi podobný jako rozdíl v krizi nezasaženém období. Tím pádem bude stavební společnost vykazovat i obdobný zisk.

7.2.7 Stavební povolení

Vydaná stavební povolení spolu s informacemi o předpokládané hodnotě zakázek, poskytují informace o orientaci poptávky po produkci ve stavebnictví, i očekávané intenzitě stavební aktivity.

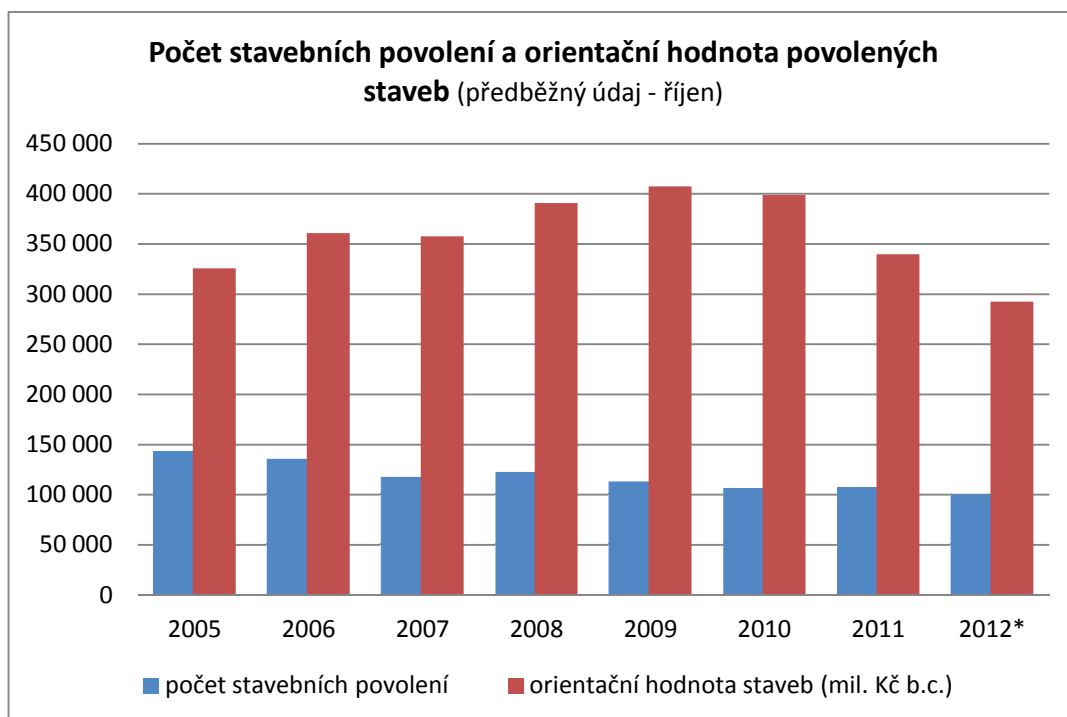
Do celkového počtu stavebních povolení jsou započítány stavby sloužící k ochraně životního prostředí, bytové domy s novou výstavbou nebo rekonstrukcí, nebytové budovy s novou výstavbou nebo rekonstrukcí a ostatní stavby. Orientační hodnota stavby představuje předběžnou cenu, za kterou by se daná stavba měla postavit. [7]

Struktura vydaných stavebních povolení		
rok	počet stavebních povolení	orientační hodnota staveb (mil. Kč b.c.)
2005	142 941	325 824
2006	135 391	360 945
2007	117 384	357 708
2008	122 242	390 836
2009	112 674	407 611
2010	105 743	398 839
2011	107 231	339 937
2012*	99 606	292 463

(* předběžný údaj – říjen)

Tab. 11: Počet stavebních povolení a orientační hodnota povolených staveb. Zdroj: Data ČSÚ.

Z grafu 14 je patrné období zlomu a útlum ve stavebnictví. Avšak počet stavebních povolení neměl tak rapidní propad, jako orientační hodnota budoucích staveb. Tato skutečnost je jasnou příčinou potřeby převážně mladých lidí, rozšiřovat a vylepšovat své zázemí pro budoucí rozvoj rodiny. Předpokládané hodnoty staveb, na které byly vydány stavební povolení, klesly z důvodu šetření v období nejistoty. Budování nadstandardního bydlení bylo z důvodu snížení poptávky přeprojektováno na standardní.

Graf 14: Počet stavebních povolení a orientační hodnota povolených staveb. Zdroj: Data ČSÚ.

Rok 2011 byl prvním rokem, který zaznamenal meziroční zvýšení počtu vydaných stavebních povolení od roku 2008. Hodnota staveb meziročně poklesla, ale navýšení počtu stavebních povolení predikovalo pravděpodobný nový rozmach stavební činnosti. Ke konci roku 2012 ale už bylo jasné, že počet vydaných stavebních povolení nebude vyšší, než předchozí rok. Tím pádem se nový rozmach odsunuje na neurčito.

7.3 Diskontní sazba a hypotéky

O nové oživení stavební produkce se v tomto roce začala snažit i Česká Národní Banka a to pomocí snížení diskontní sazby, které je v tuto chvíli na historicky nejnižším minimu.

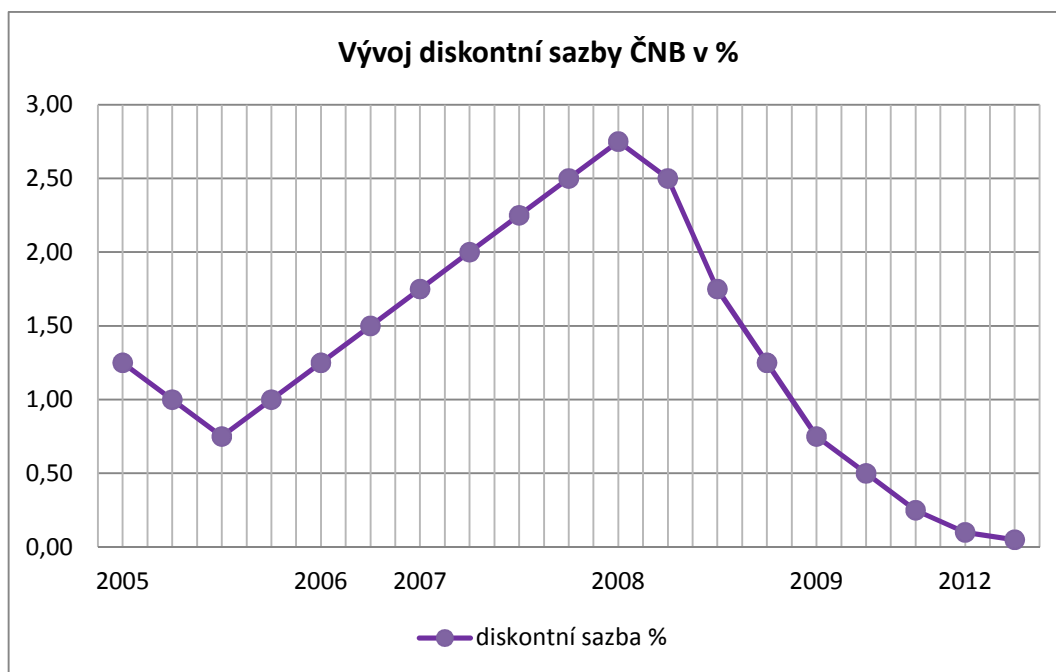
Od základních úrokových sazeb stanovených Českou národní bankou se odvíjí i úročení komerčních úvěrů. A právě na toto snížení hbitě zareagovali komerční banky a začaly nabízet hypotéky s velmi nízkými úrokovými sazbami. ČNB

doufá o zvýšení zájmu o půjčky na bydlení, tím pádem o oživení stavební produkce jak z pohledu rekonstrukcí, tak z pohledu nové výstavby.

Vývoj diskontní sazby ČNB		
rok	datum	%
2005	28.1.	1,25
	1.4.	1,00
	29.4.	0,75
	31.10.	1,00
2006	28.7.	1,25
	29.9.	1,50
2007	1.6.	1,75
	27.7.	2,00
	31.8.	2,25
	30.11.	2,50
2008	8.2.	2,75
	8.8.	2,50
	7.11.	1,75
	18.12.	1,25
2009	6.2.	0,75
	11.5.	0,50
	7.8.	0,25
2012	1.10.	0,10
	2.11.	0,05

Tab. 12: Vývoj diskontní sazby ČNB. Zdroj: Data ČNB.

Změna sazeb ČNB se promítá do fungování ekonomiky se značným časovým zpožděním, přičemž maximálního účinku měnové politiky je dosaženo za více než jeden rok. V posledních letech se úrokové sazby centrální banky drží na nejnižších pozicích. Jedná se o repo sazbu, lombardní sazbu a diskontní sazbu. V období od května 2010 až do června 2012 bylo zaznamenáno nejdelší období, po které Česká národní banka sazby neměnila. A právě až negativní působení krize na českou ekonomiku, donutilo centrální banku reagovat změnou sazeb. Banka se také nechala slyšet, že sazby na této hranici bude držet v delším horizontu, dokud nedojde k výraznému nárůstu inflačních tlaků. [20], [21]

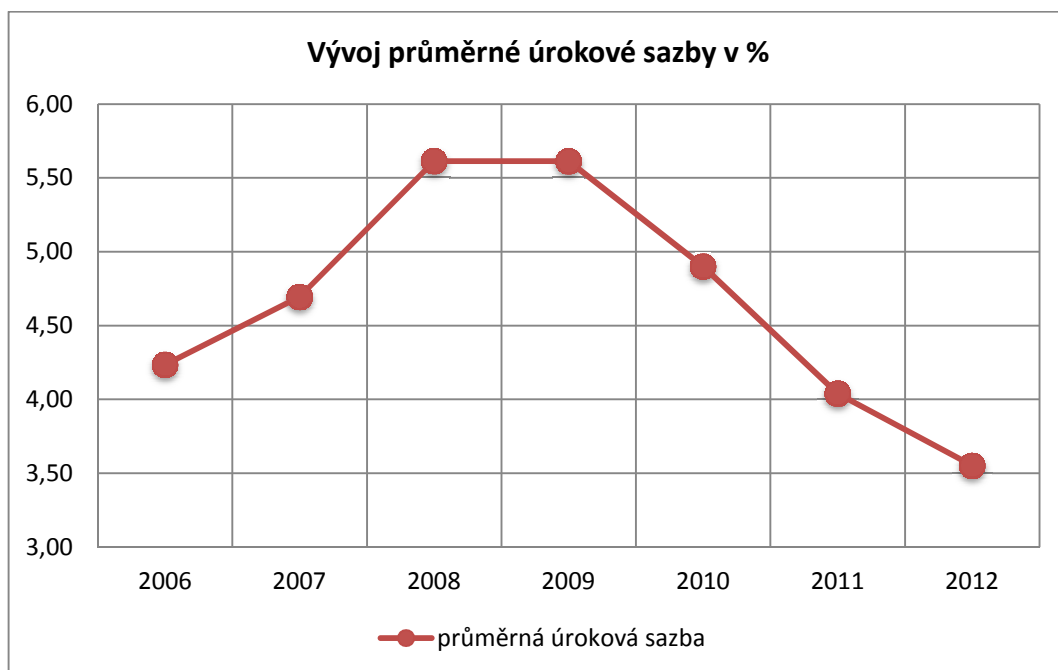
Graf 15: Vývoj diskontní sazby ČNB. Zdroj: Data ČNB.

Hypotéka je nejvýhodnější způsob, jak získat prostředky na financování vlastního bydlení, když úspory nestačí. Díky velkému konkurenčnímu boji mezi poskytovateli hypotečních úvěrů existuje celá řada variant těchto půjček. Jedná se zejména o výši úrokové sazby, době splácení, délkou fixace a možností předčasného splacení. [23]

Průměrná úroková sazba v %							
měsíc/rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
prosinec	4,36	5,34	5,69	5,61	4,23	3,56	3,16
listopad	4,38	5,28	5,63	5,6	4,33	3,65	3,25
říjen	4,36	5,24	5,7	5,6	4,42	3,77	3,36
září	4,19	5,1	5,73	5,63	4,56	3,89	3,46
srpen	4,25	4,93	5,82	5,67	4,79	4,09	3,55
červenec	4,14	4,67	5,63	5,66	4,84	4,14	3,59
červen	3,98	4,46	5,53	5,55	4,92	4,14	3,61
květen	4,6	4,27	5,52	5,51	5,12	4,24	3,68
duben	4,2	4,22	5,51	5,54	5,29	4,28	3,7
březen	4,11	4,2	5,52	5,5	5,41	4,27	3,67
únor	4,12	4,27	5,55	5,74	5,37	4,26	3,61
leden	4,13	4,35	5,54	5,74	5,52	4,2	3,59
průměr	4,24	4,69	5,61	5,61	4,90	4,04	3,52

Tab. 13: Průměrná úroková sazba FINCENRUM HYPOINDEX. Zdroj: Data Hypoindex.cz.

Výše úrokových sazeb u hypotečních úvěrů se v těchto chvílích pohybují na historickém minimu taktéž, jako diskontní sazby ČNB. V tuto chvíli se průměrná sazba pohybuje lehce pod úrovní léta 2005, kdy na hypotečním trhu činila 3,62 % ročně. Přitom před čtyřmi roky se úrokové sazby pohybovaly těsně pod hranicí 6 % a situace na mezibankovním trhu naznačovala, že tyto sazby pravděpodobně už nikdy nižší nebudou. [20], [21], [24]

Graf 16: Průměrná úroková sazba FINCENRUM HYPOINDEX. Zdroj: Data Hypoindex.cz.

Nízké sazby v tuto chvíli znamenají velmi příjemnou změnu především dlužníkům, kterým aktuálně končí doba fixace. Nastane totiž výrazný pokles měsíční splátky a paradoxně i rychlejší splacení dluhu v případě anuitního splácení. [23]

Vlivem hypoteční krize také došlo k poklesu cen nemovitostí a realitní bublina, hnaná přebujelou poptávkou, splaskla. Největší rozdíl nastal u cen bytů a nejmenší u cen pozemků. V tuto dobu se naskytá jedinečná možnost pořízení nepředražené nemovitosti za levně půjčené peníze. Hlavní roli hraje výše nájmu a výše splátky úvěru. Z dlouhodobého pohledu nájmy stále rostou, splátka úvěru může maximálně poskočit. Z hlediska růstu jako u nájmu, se nedá mluvit o prodražení. I kdyby se v tuto chvíli platil nižší nájem ve srovnatelné nemovitosti,

která se dá pořídit za hypotéku, je jen otázka času, kdy se situace obrátí a výše nájmu převýší splátku hypotéky. [23]

8 Budoucí vývoj stavebnictví

8.1 Opatření

Stát je v tuto chvíli ve velmi stresující pozici. Každé jeho rozhodnutí se promítne na stavebnictví buďto pozitivně, nebo v horším případě negativně. Každé rozhodnutí s sebou nese řadu zkoumání a analýz, avšak ne vždy je rozhodnuto správně.

Mezi špatné rozhodnutí v tuto chvíli zcela určitě patří zvýšení DPH. V období recese je zcela nelogické zvyšovat přímé daně, protože odebráním finančních prostředků státem, zhoršuje postavení jak fyzických, tak i právnických osob. Pouze čas ukáže, jaké následky toto rozhodnutí mělo. Můžeme jen doufat, že po zhodnocení negativního dopadu na ekonomiku, bude upuštěno i od myšlenky sjednocení DPH na jednu úroveň. Protože po sjednocení by došlo k razantnímu zdražení výstavby bytů a jejich oprav a úplnému zastavení developerské bytové výstavby.

Nesporným krokem kupředu by bylo zlepšení a zjednodušení legislativy. Nutností je zkrátit přípravu v předinvestiční fázi a odstranit překážky bránící realizaci. Jedná se především o stavební zákon, zákon o veřejných zakázkách a další na ně navazující zákony a vyhlášky. Měl by být eliminován negativní vliv různých iniciativ, které zneužívají stávající právní systém a způsobují velké ztráty při přípravě nebo realizaci staveb. Jako příklad poslouží cílené prodlužování výkupu pozemků, které mohou sloužit pro vybudování veřejné infrastruktury, a snaha obohacení se v podobě vydírání státu několikanásobně vyššími cenami, než jsou státem nabídnuté výkupní ceny. [16]

Velké stavební společnosti by měly zeštíhlit přebujelé organizační struktury a přejít z vyčerpávajícího a chaotického operativního řízení k průhlednému, procesnímu nákladovému řízení. Toto řízení by do firem zavedlo jasná a velmi pevná pravidla, minimalizovalo by rizika a umožňovalo by kvalitně připravovat a

řídít veškerý průběh výstavby. Tím by docházelo ke snižování nákladů na realizaci staveb. A právě v dnešní době, kdy jsou ceny staveb tlačeny dolů, je jedinou cestou k tvorbě zisku stavební společnosti, zvýšení efektivity práce a vyvinutí trvalého tlaku na snižování přímých a režijních nákladů.

Dalším opatřením, které by pomohlo oživit stavebnictví, by se týkalo strategie hospodářské politiky státu. Jednalo by se o oživení výstavby nájemního bydlení, sociálního bydlení a výstavby domů pro seniory. Stát by motivoval investory využitím možností udělení garancí státu na vybrané projekty, například v rámci Státního fondu rozvoje bydlení. [16]

Velký, avšak nevyužitý potenciál skýtá realizace zakázek prostřednictvím metody PPP – Partnerství veřejného a soukromého sektoru. PPP je obecný pojem pro spolupráci veřejného a soukromého sektoru, které vzniká za účelem využití zdrojů a schopností soukromého sektoru při zajištění veřejné infrastruktury nebo veřejných služeb. Existuje několik variant pro metodu PPP. Jsou-li odborně a úspěšně aplikovány, zvyšují kvalitu a efektivnost veřejných služeb včetně výkonu státní správy. Také urychlují realizaci významných infrastrukturních projektů s pozitivním dopadem na rozvoj ekonomiky. Metoda PPP se v zahraničí nejvíce využívá v oblasti výstavby dálnic, tunelů, mostů nebo železnic. [18]

Aby všechny tyto opatření dosáhly kýžených cílů, bylo by zapotřebí zřízení jednoho ústředního orgánu nebo přímo resortu, který by komplexně a systémově pokrýval oblast investiční výstavby a stavebnictví.

8.2 Dno v nedohlednu

Index stavební produkce (ISP) meziročně klesá od roku 2009. Mezi rokem 2010 a 2011 klesl ISP o 3,5 % a ani rok 2012 nepřinesl zlepšení, kdy v polovině tohoto roku byl meziroční pokles 5,5 %. Stavební společnosti v předešlém roce provedly stavební práce v hodnotě 464 miliard Kč, z toho více než polovina (255 miliard Kč) prostavěly společnosti s více než 20 zaměstnanci. Drtivá většina stavebních

prací byla provedena na nové výstavbě, rekonstrukcích a modernizacích. Podíl prací provedených v zahraničích byl zanedbatelný. Již zmíněný pokles v tomto roce tedy nevěští nic dobrého pro výsledné měření za rok 2012 a je víc než pravděpodobné, že se útlum ve stavebním sektoru promítne na zvyšování počtu krachů stavebních společností a zvyšování celkové nezaměstnanosti.

Nejlépe se v minulém roce vedlo na území hlavního města Prahy a Moravskoslezském kraji. Toto prvenství je důsledkem probíhajících rozsáhlých investičních akcí, které budou přetrvávat i v dalších letech a tudíž je pochopitelné, že i na konci roku 2012 bude pořadí, co do velikosti prostavěnosti, stejné. V Praze se jedná především o výstavbu dopravního obchvatu kolem metropole a tunelu Blanka 2. [10]

Na druhou stranu je nutné podotknout, že dopady hospodářské krize na stavebnictví má i svojí světlou stránku. Současná krize velmi tvrdě prověřila a stále prověřuje efektivnost stavebních firem. Pomáhá jim vymanit se ze zastaralých metod řízení a přecházení na nové, efektivnější možnosti řízení společnosti. [17]

Stavební společnosti se sice díky novým materiálům a technologiím naučily stavět rychle a kvalitně, ale velmi neefektivně. Stavebnímu sektoru paradoxně období hojnosti před rokem 2008 spíše ublížilo, kdy státní i soukromí investoři byli ochotni platit za nemorálně předražené zakázky. A právě toto hledisko je nutné změnit, protože pokud do investiční výstavby teče dostatek finančních prostředků, není efektivní řízení tou hlavní prioritou, ale především zvyšování obratu, získávání zakázek a jejich následné rozprodávání subdodavatelům. Tímto fenoménem trpí zejména inženýrské odvětví a tudíž veřejný sektor. [17]

Ať už jsou predikce jakékoliv, v této složité době nikdo nedokáže přesně říci, kdy se útlum ve stavebnictví zastaví a produkce začne zase stoupat. K dosažení předkrizových hodnot, kterých stavební sektor dosahoval před rokem 2008, bude nutné projít strastí plnou cestu plnou správných rozhodnutí, dodržování protikrizových postupů a hlavně efektivního financování. Ponaučení můžeme

hledat v historii, ve které stavebnictví patřilo a patří mezi hlavní rozvojové faktory ekonomiky a státu. Na tuto skutečnost se v naší zemi nejspíše pozapomnělo. Při zachování nynějších vládních postupů, se předkrizových hodnot můžeme dočkat až ve vzdálené budoucnosti.

9 Závěr

Cílem práce bylo analyzovat příčiny a demonstrovat dopad finanční a hospodářské krize na stavebnictví v České republice.

Toto bylo provedeno na základě analýzy vývoje vybraných stavebních ukazatelů, jako byl například index stavební produkce, počet stavebních podniků či počet zaměstnanců ve stavebním sektoru. Jednotlivé ukazatele byly pro přehlednost zobrazeny v grafech, kde hlavní měrnou jednotkou byl čas, aby již na první pohled byl patrný propad ve všech analyzovaných prvcích, v průběhu této krize.

Dalším cílem této práce bylo popsání aspektů, které vedly ke vzniku první hospodářské krize ve 30. letech a stejně tak i k současné hospodářské krizi. Je popsáno i rozšíření krize po celém světě a hlavně vpád krize do Evropy. Obě krize jsou porovnány, co se týče dopadů na světové dění. Jak už bylo řečeno, podobnost těchto dvou krizí spočívá v příliš velkém investorském optimismu a z místa zrodu.

Z porovnání je zřetelné, že hospodářská krize ve 30. letech měla daleko závažnější dopady, než současná krize a to jen díky nezkušenosti, kterou do té doby společnost měla. Dnešní svět je poučen z předchozích krizí a také je více finančně a ekonomicky propojen, než v minulosti.

Dále byl popsán vývoj hrubého domácího produktu a inflace v české zemi. Česká republika vstupovala do krize s poměrně dobrými výchozími podmínkami, recesi v roce 2009 překonala poměrně rychle. Další propad nastal v roce 2012 a podle ekonomů bude růst pozvolna stoupat až v roce 2013. Budoucí vývoj těchto dvou ukazatelů je popsán v opatřeních vlády a doplněn o data ČNB a MF.

Jedinou institucí, která se zabývá vývojem stavebnictví, je Český statistický úřad. Ten však shromažďuje pouze data bez bližšího popisu vývoje, dopadů a predikce. Proto jsou jednotlivé podkapitoly této práce, analyzující vývoj

stavebních ukazatelů, doplněny o důsledky, které byly a jsou úzce spjaty s útlumem stavebnictví v naší zemi.

V předposlední kapitole je popsán celý průběh krize ve stavebnictví a je i nastíněn predikovaný vývoj stavebnictví. Aby došlo k novému oživení stavební výroby, byly také popsány opatření, které by mohl zvrátit současný vývoj krize a navrátit stavebnictví k předkrizovým hodnotám.

10 Použité informační zdroje

10.1 Knižní zdroje

- [1] *Makroekonomie, základní kurs*, Ing Lada Rusmichová, Doc.Ing. Jindřich Soukup, CSc. a kol.; H&H; Vysoká škola ekonomická v Praze katedra mikroekonomie, Praha 1992;
- [2] Holman, R., *Makroekonomie středně pokročilý kurz*; 978-80-7179-861-3, nakladatelství C.H.Beck, 2004
- [3] *Návrat ekonomické krize*, Paul Krugman, 2009, ISBN 978-80-7021-984-3, nakladatelství Vyšehrad, přeložila Eva Křístková;
- [4] *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*, NEWTON College, a.s.; doc. Ing. Eva Klvačová, CSc.; Ing. Karel Mráček, CSc.; PhDr. Jiří Malý, Ph.D.; Mgr. Ing. Petr Wawrosz; Dr. Jana Sereghyová, DrCs. ISBN 978-80-7431-012-6, nakladatelství Professional publishing;
- [5] *Velká finanční krize příčiny a následky*, John Bellamy Foster, Fred Magdoff, 2009, přeložil Radovan Baroš, ISBN 978-80-902831-1-4, nakladatelství Grimmus;
- [6] *The Impact of the US Subprime Mortgage Crisis on the World and East Asia: Through Analyses of Cross-border Capital Movements*, Sayuri SHIRAI, Faculty of Policy Management, Keio University, Japan, 2009. Dostupné na: <<http://www.eria.org/ERIA-DP-2009-10.pdf>>;
- [7] *České stavebnictví v číslech 2011*, Český statistický úřad a Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, 2012, ISBN 978-80-250-2201-6
- [8] *Hospodářská krize – historie a možné dopady současné finanční krize na ČR*, disertační práce, Ing. Simona Junková, Praha, 2010.

10.2 Internetové zdroje

- [9] *Vývoj stavebnictví do roku 2012*, Deloitte Česká republika, SPS, URS Praha, 2010. [online 5.11.2012] Dostupné na: <http://www.sps.cz/RDS/_PDFDoc/Vyvoj_Stavebnictvi_2012.pdf>;
- [10] *Stavebnictví krizi ještě nepřekonal*, Český statistický úřad, [online 5.11.2012]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/stavebnictvi_jeste_krizi_neprekonal20120906>;
- [11] *Stavebnictví – časové řady*, Český statistický úřad, [online 5.11.2012]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/sta_cr>;
- [12] *33. Kolokvium – průzkum prognóz makroekonomického vývoje České republiky (2012–2015)*, Ministerstvo financí České republiky, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/e_pruzkumy_makro_prognoz_69773.html>;
- [13] *Aktuální prognóza ČNB (zveřejněna 1.11.2012)*, Česká národní banka, [online 5.11.2012]. Dostupné na: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/prognosa/index.html#HDP>;
- [14] *MF zhoršilo odhad vývoje HDP, letos hrozí vyšší schodek rozpočtu*, finance.cz, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/359094-mf-zhorsilo-odhad-vyvoje-hdp-letos-hrozi-vyssi-schodek-rozpocetu/>>;
- [15] *Krize českého stavebnictví se bude prohlubovat*, CFOworld, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://m.cfoworld.cz/krize/krize-ceskeho-stavebnictvi-se-bude-prohlubovat-1439>>;
- [16] *Vývoj stavebnictví v roce 2009 a výhled do roku 2010*, zasedání představenstva SPS 25.3.2010, Ing. Václav Matyáš, prezident SPS, [online 8.11.2012]. Dostupné na: <http://www.sps.cz/RDS/_PDFDoc/Prezentace_vyvoj_stavebnictvi.pdf>;

- [17] *Dopady finanční krize na stavebnictví jsou i pozitivní*, REALIT, [online 8.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.realit.cz/clanek/dopady-financni-krize-na-stavebnictvi-jsou-i-pozitivni>>;
- [18] *Public Private Partnership*, Businessinfo.cz Oficiální portál pro podnikání a export, [online 8.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.businessinfo.cz/cs/dotace-a-financovani/public-private-partnership-ppp.html>>;
- [19] *Impact Of US Subprime Crisis On Europe*, ECONOMY WATCH – follow The Money, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.economywatch.com/us-subprime/impact-europe.html>>;
- [20] *Úrokové sazby ČNB*, aktuálně.cz, [online 12.11.2012]. Dostupné na: <<http://wiki.aktualne.centrum.cz/finance/urokove-sazby-cnb/>>;
- [21] *ČNB snížila svoji základní úrokovou sazbu na 0,05 procenta*, MEDIAFAX.cz, [online 20.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.mediafax.cz/ekonomika/4110514-CNB-snizila-svoji-zakladni-urokovou-sazbu-na-0-05-procenta>>;
- [22] *V Česku letos bankrotuje rekordní počet stavebním firem*, iDNES.cz/Ekonomika, [online 3.12.2012]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/v-cesku-letos-bankrotuje-rekordni-pocet-stavebnich-firem-pzu-/ekonomika.aspx?c=A121125_104601_ekonomika_js>;
- [23] *Hypoteční úvěr 2012: Velký boj o klienta, banky se předhánějí v nabídkách*, peníze.cz, [online 12.12.2012]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/hypoteky/243031-hypotecni-uvery-2012-velky-boj-o-klienta-banky-se-predhaneji-v-nabidkach>>;
- [24] *Hypindex vývoj*, Fincetrum Hypindex, hypindex.cz, [online 12.12.2012]. Dostupné na: <<http://www.hypindex.cz/hypindex-vyvoj/>>;
- [25] *Světová hospodářská krize*, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://dejiny.wz.cz/mezi/bitvy/krize/krize.html>>;

- [26] *Pohled do historie: jak začala velká hospodářská krize v roce 1929*, iDNES.cz/Finance, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <http://finance.idnes.cz/pohled-do-historie-jak-zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929-p7g-/bank.aspx?c=A081022_135219_bank_bab>;
- [27] *Finanční krize – jak to začalo*, finance.cz, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/195113-financni-krize-jak-to-zacalo/>>;
- [28] *Jak začala současná finanční krize?*, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://xbender.wordpress.com/2008/10/09/jak-zacala-soucasn-financn-krize/>>;
- [29] *Britskou banku Northern Rock koupí Bransonova Virgin Money*, finance.cz, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/333104-britskou-banku-northern-rock-koupi-bransonova-virgin-money/>>;
- [30] *Světová hospodářská krize je tu, poprvé od 30. let*, aktuálně.cz, [online 6.11.2012]. Dostupné na: <<http://aktualne.centrum.cz/finance/penize-a-investice/clanek.phtml?id=623581>>;
- [31] *Platy ve stavebnictví rostou, nejvíce projektantům*, IHNED.cz, , [online 23.12.2012]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-cesko/c1-21983990-platy-ve-stavebnictvi-rostou-nejvice-projektantum>>.

11 Seznam grafů

- Graf 1: Graf znázorňující hospodářský cyklus
- Graf 2: Graf znázorňující recesi poptávkového šoku
- Graf 3: Graf znázorňující recesi nabídkového šoku
- Graf 4: Vývoj HDP v České republice.
- Graf 5: Predikce růstu HDP v České republice.
- Graf 6: Meziroční inflace v České republice.
- Graf 7: Predikce meziroční inflace v České republice.
- Graf 8: Index stavební produkce v letech 2005 až 2012.
- Graf 9: Stavební práce v letech 2006 až 2011.
- Graf 10: Počet stavebních podniků v letech 2008 až 2011.
- Graf 11: Průměrný evidenční počet zaměstnanců v letech 2005 až 2011.
- Graf 12: Vývoj hrubých mezd fyzických osob ve stavebnictví v letech 2005 až 2011.
- Graf 13: Vývoj výnosů a nákladů v letech 2005 až 2010.
- Graf 14: Počet stavebních povolení a orientační hodnota povolených staveb.
- Graf 15: Vývoj diskontní sazby ČNB.
- Graf 16: Průměrná úroková sazba FINCENRUM HYPOINDEX.

12 Seznam tabulek

- Tab. 1: Pokles indexu průmyslové výroby v letech 1929 – 1934.
- Tab. 2: Procento nezaměstnaných v letech 1929 – 1934.
- Tab. 3: Výše zahraničních zásob držených americkými investory (na konci roku 2007).
- Tab. 4: Výše zásob v USA v držení zahraničních investorů (na konci roku 2007).
- Tab. 5: Index stavení produkce.
- Tab. 6: Souhrnné údaje o stavebních pracích „S“.
- Tab. 7: Počet stavebních podniků podle kraje sídla podniku.
- Tab. 8: Zaměstnanost ve stavebnictví.
- Tab. 9: Vývoj hrubých mezd fyzických osob ve stavebnictví.
- Tab. 10: Ukazatel finančního hospodaření stavebních podniků.
- Tab. 11: Počet stavebních povolení a orientační hodnota povolených staveb.
- Tab. 12: Vývoj diskontní sazby ČNB.
- Tab. 13: Průměrná úroková sazba FINCENRUM HYPOINDEX.

13 Seznam zkratek

HDP	hrubý domácí produkt
Y	produkt
N	čas
LRAS	agregátní nabídka dlouhé období
SRAS	agregátní nabídka krátké období
AD	agregátní poptávka
P	cena
E	poptávkový šok
Fed	Americká centrální banka
AIG	American Insurance Group
ČNB	Česká národní banka
MF	Ministerstvo financí
DPH	daň z přidané hodnoty
ČSÚ	Český statistický úřad
PPP	Partnerství veřejného a soukromého sektoru
ISP	index stavební produkce